

1986

3

P.6

Marzec

PB

PORADNIK BIBLIOTEKARZA

MIESIĘCZNIK STOWARZYSZENIA BIBLIOTEKARZY POLSKICH

- **Prawo biblioteczne – nowa stała rubryka**
- **Biblioteki szkolne i pedagogiczne w krajowym systemie informacji**
- **Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich 1917-1987**
- **Przysposobienie czytelnicze i informacyjne-zestawienie bibliograficzne konspektów lekcji**

TREŚĆ

Marcin Drzewiecki	3	BIBLIOTEKI SZKOLNE I PEDAGOGICZNE W KRAJOWYM SYSTEMIE INFORMACJI
Lucjan Biliński	7	SYSTEM BIBLIOTECZNY I INFORMACYJNY W FINLANDII (2)
Juliusz Wasilewski	11	STOWARZYSZENIE BIBLIOTEKARZY POLSKICH 1917—1987 (fakty, wydarzenia, iluzje)
Jadwiga Andrzejewska	16	PRZYSPOSOBIENIE CZYTELNICZE I INFORMACYJNE W SZKOLE PODSTAWOWEJ. Zestawienie bibliograficzne konspektów lekcji bibliotecznych
Jerzy Bednarz	21	PRAWO BIBLIOTECZNE
Maria Lenartowicz	23	PRZEPISY KATALOGOWANIA KSIĄZEK. FORMA HASŁA KORPORATYWNEGO
Maria Wójcik	24	OBÓZ CZYTELNICZY DLA DZIECI I MŁODZIEŻY
Jan Wołosz	25	CO NOWEGO W BIBLIOTECE NARODOWEJ?
Marzena Kornaszewska	27	NOWE KSIĄŻKI DLA DZIECI I MŁODZIEŻY KTO JEST KIM W BIBLIOTEKARSTWIE I INFORMACJI NAUKOWEJ

Nakładem — Wydawnictwa „Czasopisma Wojskowe”, ul. Grzybowska 77
00-950 Warszawa tel. 20-42-85.

REDAKTOR NACZELNY: Władysława Wasilewska. **KOLEGIUM DORADCZE:** Jan Burakowski, Jadwiga Czarnecka, Zofia Dąbrowska, Elżbieta Dudzińska, Krystyna Kuźmińska, Danuta Ostaszewska, Jacek Szambelan.
REDAKTOR TECHNICZNY: Elżbieta Matusiak

Wydawca: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich
Adres redakcji i administracji: 00-953 Warszawa, ul. Konopczyńskiego 5/7, tel 27-08-47
NBP: Warszawa IV OM 1049-4040-132. Cena zł 45.—. Prenumerata roczna: 540,—zł
Podpisano do druku i druk ukoczono w marcu 1986 r. Nakład 20 300 egz.
Ark. druk. 2,00, ark. wyd. 3,00. Papier ilustr. V kl., 70 g.

Wojskowa Drukarnia w Gdyni. Zam. nr 0275 z 1986 r. L-4

PORADNIK BIBLIOTEKARZA

UKAZUJE SIĘ OD ROKU 1949

marzec 1986

Biblioteki szkolne i pedagogiczne w krajowym systemie informacji

MARCIN DRZEWIECKI

BIBLIOTEKI SZKOLNE I PEDAGOGICZNE — OŚRODKI INFORMACJI DLA UCZNIĄ I NAUCZYCIELA

Biblioteki szkolne, najlichniesz a grupa bibliotek w Polsce, są najbar dziej dostępne i powszechne. Dzieci oraz młodzież korzystają z nich z racji obowiązku szkolnego — są to więc placówki towarzyszące tej grupie społecznej na co dzień. Ze względu na dwoistość zbiorów — literatura dla uczniów (beletrystyka i literatura popularnonaukowa) oraz literatura fachowa dla nauczycieli (podstawowe wydawnictwa w zakresie pedagogiki i dydaktyk szczegółowych) — są to placówki stanowiące najniższe, obok bibliotek publicznych, ogniwo informacji dla uczniów i nauczycieli.

Często, zwłaszcza w środowisku wiejskim i małomiasteczkowym, są to jedyne placówki o tym charakterze. Słusznie więc UNESCO w programie „Natis” zwraca uwagę na duże potencjalne znaczenie informacyjne bibliotek szkolnych (i publicznych) w środowisku wiejskim i małomiasteczkowym.

To właśnie w szkolnictwie (a więc i w bibliotekarstwie) wiejskim zachodzą lub nie zachodzą procesy określane mianem demokratyzacji oświaty. To w bibliotekach szkolnych decyduje się los dzieci i

młodzieży jako ewentualnych dalszych czytelników i użytkowników informacji.

Wartość bibliotek szkolnych jako placówek informacyjnych należy rozpatrywać dwutorowo.

Po pierwsze ich zbiory oraz warsztaty informacyjno-bibliograficzne mają zasadnicze znaczenie dla realizacji procesu dydaktyczno-wychowawczego w szkole. Biblioteki stają się niezbędnymi pracowniami interdyscyplinarnymi, które nauczycielom i uczniom przychodzą z pomocą w realizacji zadań.

Drugi nurt, także bardzo ważny, to przysposobienie czytelniczo-informacyjne uczniów. Biblioteka szkolna jako naturalny warsztat pracy ucznia i nauczyciela jest miejscem, gdzie uczeń (a także i nauczyciel) może (i powinien) przyswoić sobie umiejętność pracy z wydawnictwami informacyjnymi, katalogiem, bibliografią, kartoteką, a także zapoznać się z techniką pracy umysłowej.

Biblioteki szkolne gromadząc dla nauczycieli podstawowy księgozbiór fachowy są jakby naturalną „obudową” realizowanej przez nich dydaktyki. Nauczyciele oprócz bibliotek szkolnych mają do dyspozycji sieć bibliotek pedagogicznych. Placówki te są niezbędne do specyficznej pracy nauczycielskiej, której istotę stanowi przekazywanie informacji bądź kierowanie procesem ich zdobywania przez

uczni. Są też niezbędnym warsztatem pracy ze względu na konieczność ciągłego doskonalenia zawodowego naszych pedagogów.

Działalność informacyjną bibliotek pedagogicznych w Polsce omówiono m.in. w opublikowanym w r. 1980 *Raporcie o stanie bibliotek resortu oświaty i wychowania*¹. Z przeprowadzonych analiz wynika, że wojewódzkie biblioteki pedagogiczne oraz inne w dużych miastach są traktowane przez użytkowników jako regionalne centra informacji pedagogicznej. Ponad 70% przypadków poszukiwania informacji w tych bibliotekach jest spowodowany faktem dokształcania się lub doskonalenia zawodowego nauczycieli. Ze względu na obecne trudności kadrowe w oświacie, na konieczność dokształcania coraz to nowych grup nauczycieli rola bibliotek pedagogicznych będzie niewątpliwie wzrastała.

PROJEKT SYSTEMU INFORMACYJNO-BIBLIOTECZNEGO RESORTU OŚWIATY I WYCHOWANIA A SINTO

Najnowsza wersja założeń Systemu Informacji Naukowej, Technicznej i Organizacyjnej (SINTO) z r. 1984² potwierdza, że krajową sieć informacyjną tworzą „centralne biblioteki, biblioteki współpracujące, biblioteki naukowe, biblioteki fachowe, biblioteki szkolne i pedagogiczne, biblioteki publiczne, ośrodki informacji i archiwa”³. Biblioteki szkolne i pedagogiczne zostały więc oficjalnie uznane za partnera w krajowym systemie informacji, a ich zadania określono jako „służenie obsłudze informacyjnej procesu dydaktycznego”⁴.

Sprawą pierwszoplanową wydaje się więc uporządkowanie działalności informacyjno-bibliotecznej resortu oświaty i wychowania w taki sposób, aby jego placówki można było włączyć do jednego z systemów dziedzinowo-gałęziowych (pedagogika), które obok systemów specjalistycznych tworzą podstawowe elementy struktury funkcjonalnej SINTO⁵.

System dziedzinowy, jakim jest informacja pedagogiczna podzielona według przeznaczenia dla różnych grup odbiorców, obejmuje:

- informację dla potrzeb nauki o wynikach badań naukowych polskich i zagranicznych z dziedziny pedagogiki, psychologii i wszystkich dziedzin pokrewnych;

- informację dla nauczycieli praktyków wspomagającą ich bieżącą pracę wychowawczą i dydaktyczną oraz służącą dokształcaniu się w zakresie nauk pedagogicznych.

Na II kolokwium Ośrodka Informacji Naukowej PAN oraz Centrum Informacji i Dokumentacji Naukowo-Społecznej Akademii Nauk NRD w Poznaniu w r. 1974 Zofia Skwarnicka stwierdziła:

Rozwój nauk pedagogicznych nie może postępować bez kompletnej, aktualnej informacji bibliograficznej, dokumentacyjnej i tekstowej o postępie nauk pedagogicznych zarówno w kraju, jak i za granicą. Wymaga on również gromadzenia pierwotnych i pochodnych źródeł informacji, umożliwiających studia nad obecnym stanem i dziejami oświaty.

Wdrażanie nowych metod nauczania i wychowania, podnoszenie poziomu codziennej pracy szkoły może odbywać się w oparciu o informację nie mniej kompletną i naukową, ale już mniej obszerną w zasięgu chronologicznym i terytorialnym. Informacja dla potrzeb praktyki szkolnej powinna być selekcyjna, łatwo i wszędzie dostępna dla zainteresowanych⁶.

Projekt systemu informacyjno-bibliotecznego resortu oświaty i wychowania po dwuletniej pracy został zakończony i opublikowany w r. 1982⁷.

GŁÓWNE ZAŁOŻENIA PROJEKTU

Celem opracowanego „Systemu informacyjno-bibliotecznego resortu oświaty i wychowania” była konieczność koordynacji funkcjonalnej (tzn. merytorycznej a nie administracyjnej) wszystkich placówek biblioteczno-informacyjnych działających w resorcie oświaty i wychowania. Koordynacja ta jest niezbędna dla lepszego zaspokajania potrzeb czytelników i informacyjnych uczniów i nauczycieli — a więc głównych użytkowników systemu.

System informacji w resorcie — system dziedzinowo-gałęziowy — po wdrożeniu zostałby włączony do krajowego systemu informacji — SINTO.

Systemem objęto wszystkie placówki informacyjno-biblioteczne resortu, a więc:

⁶ Z. Skwarnicka. *Organizacja informacji naukowej w resorcie oświaty i wychowania*. W: *Optymalizacja organizacji informacji naukowej jako organicznej części nauki*. Materiały z II Kolokwium OIN PAN i CIDNS NRD. Poznań 24—28 XI 1974. Warszawa 1976 s. 289—290.

⁷ *System biblioteczno-informacyjny resortu oświaty i wychowania*. Warszawa: Min. Ośw. i Wych. 1982, powiel.

¹ *Raport o stanie bibliotek resortu oświaty i wychowania*. Red. A. Niemczykowa. Warszawa: Min. Ośw. i Wych. 1980, powiel.

² *SINTO*. Cz. I. *Aktualizacja projektu ogólnego*. Cz. II. *Program budowy SINTO w latach 1985—1990*. Warszawa: CINTE, 1984.

³ *Jw.* Cz. I. s. 16.

⁴ *Jw.* s. 26.

⁵ *Jw.* s. 18.

biblioteki pedagogiczne, szkolne, biblioteki i zakłady informacji instytutów naukowo-badawczych oraz Bibliotekę Ministerstwa Oświaty i Wychowania. Przegląd oraz analiza wyodrębnionych grup bibliotek i ośrodków pozwala stwierdzić brak więzi funkcjonalnej między nimi, a także brak centralnego ośrodka koordynującego ich działalność. Wyraźne współdziałanie występuje co prawda na linii: Instytut Kształcenia Nauczycieli — Oddziały Doskonalenia Nauczycieli oraz pedagogiczne biblioteki wojewódzkie — filie terenowe — działy nauczycielskie bibliotek szkolnych, lecz brak centralnego ośrodka koordynującego utrudnia prowadzenie planowej działalności informacyjnej w całym resorcie, powoduje zbędne dublowanie wielu prac, nie gwarantuje jednocześnie zaspokajania potrzeb informacyjnych w stopniu zadowalającym użytkowników.

Projekt zintegrowanego systemu informacji w resorcie oświaty przewiduje:

- wprowadzenie nowej organizacji i nowych metod pracy,
- realizowanie odpowiedniej polityki gromadzenia zbiorów,
- ustalenie ścisłych kompetencji między poszczególnymi placówkami systemu,
- stworzenie centralnego rejestru informacyjnego o zbiorach z zakresu pedagogiki,
- wprowadzanie jednolitego języka informacyjno-wyszukiwawczego,
- rozwijanie współpracy krajowej i międzynarodowej z odpowiednimi systemami informacji.

Zadaniem systemu jest integracja funkcjonalna (powtórzmy: merytoryczna a nie administracyjna) placówek biblioteczno-informacyjnych resortu, polegająca na ich zorganizowanym współdziałaniu w zakresie gromadzenia i udostępniania zbiorów oraz opracowywania i rozpowszechniania informacji w dziedzinie pedagogiki.

Przedmiotem systemu jest działalność biblioteczno-informacyjna w resorcie oświaty i wychowania. Jest to zatem system resortowy. Wynikają stąd konsekwencje dla jego zakresu tematycznego — obejmuje on przede wszystkim pedagogikę, rozumianą jako nauka o nauczaniu i wychowaniu, nauki współdziałające z pedagogiką, a także wiedzę merytoryczną z zakresu poszczególnych przedmiotów nauczania.

Użytkownicy systemu to pracownicy naukowcy, nauczyciele, uczniowie, kadra kierownicza oświaty, nadzór pedagogiczny, rodzice. System świadczy usługi wszystkim tym grupom użytkowników, tak instytucjonalnym, jak i indywidualnym.

System biblioteczno-informacyjny resortu oświaty i wychowania ma charakter systemu zintegrowanego, wiążącego funk-

cjonalnie biblioteki i zakłady informacji naukowej. Założenia tej integracji można określić następująco:

- wszystkie ogniwa systemu, niezależnie od swych podporządkowań administracyjnych, mają centralnie wyznaczone i skoordynowane zadania;

- w systemie występuje pełny przepływ informacji między jego ogniwami;

- ogniwa systemu zachowują pełną swobodę w wykonywaniu swych pozasystemowych obowiązków.

Zaplanowany system jest zdecentralizowany pod względem bazy instytucjonalnej i zadań cząstkowych. Jest koordynowany przez Centralną Bibliotekę Pedagogiczną (CBP). Wszystkie placówki informacyjne uczestniczące w systemie są podporządkowane merytorycznie CBP, a administracyjnie odpowiednim władzom zgodnie z ich miejscem w strukturze resortu.

Ogniwami systemu są:

- Centralna Biblioteka Pedagogiczna,
- biblioteki i zakłady informacji naukowej resortu,
- pedagogiczne biblioteki wojewódzkie i ich filie,
- biblioteki szkolne.

Bezpośredni nadzór nad CBP sprawuje minister oświaty i wychowania, nad bibliotekami pedagogicznymi — odpowiedni kurator oświaty i wychowania, nad bibliotekami szkolnymi — dyrektor szkoły. Nadzór merytoryczny nad placówkami objętymi systemem sprawuje Centralna Biblioteka Pedagogiczna bezpośrednio lub pośrednio przez wyznaczone placówki. Powiązania bibliotek szkolnych z innymi ogniwami systemu zaproponowano w trzech wariantach, z których pierwszy uzyskał największe poparcie członków zespołu opracowującego system oraz środowiska bibliotekarzy szkolnych⁸.

Według tego wariantu bezpośredni nadzór merytoryczny nad bibliotekami szkolnymi sprawują pedagogiczne biblioteki wojewódzkie. One też zajmują się również przywarsztatowym doskonaleniem nauczycieli-bibliotekarzy. Doksztalcanie i doskonalenie w formie kursów pozostawia się w gestii IKN.

Z przyjęcia tego wariantu wypływają następujące korzyści:

- każda biblioteka podlega w zakresie nadzoru merytorycznego jednej instytucji;
- zostaje nawiązana ścisła współpraca między bibliotekami w terenie;

- biblioteki pedagogiczne są ściśle powiązane ze szkołami. Biblioteki szkolne, zwłaszcza wiejskie, mają oparcie w lep-

⁸ M. Dembowska. *System biblioteczno-informacyjny resortu oświaty i wychowania*. „Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji” 1983 nr 1.

szym i podobnym merytorycznie warsztacie bibliotecznym.

ETAPY REALIZACJI SYSTEMU. POWIĄZANIA Z SINTO

Niestety, mimo przyjęcia przez Kolegium przy Ministrze Oświaty i Wychowania, system nie wszedł w stadium realizacji. Była ona przewidziana na lata 1982—1985 w trzech etapach. Etap III (1985) miał objąć ostateczne opracowanie koncepcji Systemu Informacji Pedagogicznej jako jednego z systemów dziedzinowo-gałęziowych SINTO.

Jest to obecnie jeszcze niemożliwe; nie uporządkowano nadal placówek informacyjno-bibliotecznych resortu, nie poddano ich integracji funkcjonalnej, nie wyznaczono zakresu ich działalności.

Włączenie systemu informacyjno-bibliotecznego resortu oświaty i wychowania do systemów dziedzinowo-gałęziowych SINTO wymaga:

— powołania i organizacji Centralnej (Głównej) Biblioteki Pedagogicznej;

— ustalenia zasad jej współpracy z Biblioteką Uniwersytetu Warszawskiego jako I centralną biblioteką dla nauk społecznych;

— rozpoczęcia prac projektowych w zakresie automatyzacji systemu;

— opracowania planu prac naukowo-badawczych;

— organizacji komórki informatycznej w CBP;

— opracowania programu szkolenia pracowników i użytkowników systemu.

Z analizy działalności bibliotek szkolnych i pedagogicznych w Polsce w r. 1985 wynika kilka podstawowych wniosków. Realizacja ich zdecydowanie w znacznej mierze o tym, czy biblioteki te w najbliższej przyszłości będą mogły sprostać zadaniom

stawianym przez proces dydaktyczno-wychowawczy.

Konieczność zmian strukturalnych i funkcjonalnych w organizacji i administracji placówek informacyjno-bibliotecznych resortu:

— wzmocnienie komórki zarządzającej w Ministerstwie Oświaty i Wychowania,
— rozpoczęcie realizacji zaprojektowanego systemu bibliotecznego-informacyjnego resortu,

— podłączenie bibliotek pedagogicznych i szkolnych do systemu informacji pedagogicznej, a pośrednio do SINTO.

Konieczność zmian w organizacji wewnętrznej bibliotek szkolnych:

— stabilizacja kadry bibliotecznej,
— prowadzenie właściwego systemu jej kształcenia i doskonalenia,

— odciążenie bibliotekarzy od czynności technicznych na rzecz pracy z uczniem.

Konieczność prowadzenia prac badawczych w zakresie:

— funkcji bibliotek szkolnych w procesie dydaktyczno-wychowawczym,

— czytelnictwa uczniów i nauczycieli,

— funkcjonowania bibliotek resortu oświaty w krajowej sieci bibliotecznej.

Konieczność zmian w systemie kształcenia nauczycieli i bibliotekarzy szkolnych:

— kształcenie nauczycieli w zakresie podstaw informacji naukowej,

— uaktywnienie specjalizacji w zakresie bibliotekarstwa szkolnego w uniwersytetach i wyższych szkołach pedagogicznych.

Konieczność bliższej funkcjonalnej współpracy bibliotek szkolnych z bibliotekami publicznymi:

— w zakresie gromadzenia zbiorów,
— w zakresie przygotowania ucznia do korzystania z informacji.

Z głębokim żalem zawiadamiamy, że dnia 19 lutego 1986 r. zmarła

Koleżanka

MARIA GAWARECKA

nestor polskiego bibliotekarstwa publicznego, wieloletni zasłużony wicedyrektor i dyrektor Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. H. Łopacińskiego w Lublinie. Autorka wielu publikacji z dziedziny bibliotekarstwa i kultury lubelszczyzny.

Członek Honorowy Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, współorganizatorka i wieloletnia przewodnicząca Zarządu Okręgu SBP w Lublinie, były członek Zarządu Głównego naszej organizacji. W zmarłej tracimy wybitnego bibliotekarza, działacza społecznego i zawsze życzliwego ludziom Człowieka.

Zarząd Główny
Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich

System biblioteczny i informacyjny w Finlandii (2)

LUCJAN BILIŃSKI

Biblioteki naukowe w Finlandii mają ponad 300-letnią tradycję. Za pierwszą uważa się Bibliotekę Uniwersytecką w Turku, założoną w r. 1640. Od r. 1707 miała ona prawo otrzymywania egzemplarza obowiązkowego wszystkich wydawnictw ukazujących się w Szwecji, a od r. 1820 (do 1917) — publikacji wydawanych w Rosji. Biblioteka ta razem ze zbiorami spaliła się w czasie pożaru miasta w r. 1827 — ocalało tylko 800 książek wypożyczonych czytelnikom. Po pożarze Bibliotekę przeniesiono z Turku do Helsinek, gdzie udało się zgromadzić pokąźną kolekcję fenników.

W połowie XIX w. rozwinęła się w Finlandii działalność wydawnicza, która wzbogaciła powstające biblioteki naukowe. Ich szersza działalność zaznaczyła się po uzyskaniu przez Finlandię niepodległości w r. 1917. W r. 1918 powołano w Turku dwie uczelnie: szwedzkojęzyczną Albo Academy i fińskojęzyczny uniwersytet. Utworzona w r. 1912 ksiąźnica w Jyväskylä stała się wkrótce biblioteką miejscowego uniwersytetu. W tym samym czasie w Helsinkach otwarto wyższe szkoły ekonomiczne: jedną ze szwedzkim językiem wykładowym, drugą z fińskim, a przy nich utworzono biblioteki. W r. 1959 zapoczątkował działalność Uniwersytet w Oulu wraz z biblioteką, a w następnych latach powstały biblioteki naukowe przy nowo powołanych uniwersytetach w Tampere (1965), w Vaasa (1968), Joensuu (1969), Lappeenranta (1969), Kuopio, (1972) i Rovaniemii (1979).

Jakkolwiek wszystkie duże biblioteki naukowe mają charakter placówek państwowych bądź są w różny sposób od państwa uzależnione, to jednak nie tworzą jednolitego systemu, podporządkowanego jednemu kierownictwu. Mimo to cechuje je dobra współpraca w obsłudze międzybibliotecznej czytelników, w uzupełnianiu zbiorów, w działalności informacyjnej i in.

Fińskie biblioteki naukowe posiadają 75% zbiorów naukowych całego kraju i w zbliżonym procencie realizują zapotrzebowanie na literaturę naukową. Na podkreślenie zasługuje fakt, iż biblioteki te w większości mają charakter publicznych placówek naukowych i są dostępne dla wszystkich.

Miejsce szczególne zajmuje Biblioteka Uniwersytetu Helsińskiego, pełniąca funkcję **Biblioteki Narodowej**. Na mocy zarządzenia z r. 1919 przyznano jej egzemplarz obowiązkowy, w r. 1980 nowym zarządzeniem znacznie rozszerzono pojęcie egzemplarza obowiązkowego, obejmując nim materiały audiowizualne, elektroniczne nośniki informacji. Na podstawie tego zarządzenia Biblioteka Uniwersytetu Helsińskiego otrzymuje także egzemplarze obowiązkowe tych wydawnictw zagranicznych, które są normalnym trybem rozpowszechniane w Finlandii. Z sześciu egzemplarzy obowiązkowych każdego tytułu Biblioteka zatrzymuje jeden w swoich zbiorach, a pięć przekazuje wyznaczonym bibliotekom.

Oddział Bibliografii Biblioteki UH opracowuje i wydaje od r. 1978 (przy wykorzystaniu urządzeń komputerowych) narodową bibliografię — „Suomen Kirjallisuus” („Literatura Fińska”). Jej zeszyty ukazują się co miesiąc. Opracowuje się tu również bibliografię publikacji zagranicznych, których autorami są Finowie, oraz publikacji dotyczących Finlandii. Zasady katalogowania oparte są na instrukcji wydanej w r. 1977, wzorowanej na Anglo-American Cataloguing Rules (AACR).

Istotnym uzupełnieniem bibliografii narodowej są m.in.:

— katalog druków promulgacyjnych wydawany przez Bibliotekę Parlamentu Fińskiego,

— katalog zawartości czasopism fińskich wydawany przez Bibliotekę Uniwersytecką w Turku,

— katalog laponików wydawany przez Miejską Bibliotekę Publiczną w Rovaniemii.

Do ważnych prac z zakresu bibliografii należy katalog wydawnictw zagranicznych, prowadzony przez Bibliotekę Uniwersytetu Helsińskiego od r. 1929. Biblioteka ta wydaje również katalog czasopism zagranicznych, a od r. 1951 mikrofilmuje gazety fińskie.

Przy wydawaniu katalogów i opracowań bibliograficznych wykorzystuje się dość szeroko automatyzację. W zbieraniu materiałów i przygotowywaniu danych do systemu komputerowego, opartego na programie British Library, uczestniczą i inne biblioteki naukowe, szczególnie **biblioteki centralne**.

Zadania tych bibliotek określone zostały w rozporządzeniu Rady Ministrów z r. 1972; sprowadzają się one do:

- kompletowania zbiorów zgodnie z profilem biblioteki centralnej,
- doskonalenia usług biblioteczno-informacyjnych,
- współpracy z innymi bibliotekami i ośrodkami informacji.

Biblioteki centralne udostępniają zbiory wszystkim zainteresowanym zarówno bezpośrednio, jak i za pośrednictwem innych bibliotek. Do centralnych bibliotek Finlandii należą:

1. Biblioteka Instytutu Politechnicznego w Helsinkach (założona w r. 1849) — od r. 1972 działa jako Centralna Biblioteka Techniczna Finlandii;

2. Biblioteka Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Helsinkach (istniejąca od r. 1911) — od r. 1977 jest Centralną Biblioteką Ekonomiczną;

3. Biblioteka Rolnicza (założona w r. 1930) przy Uniwersytecie Helsińskim — od r. 1977 pełni funkcję Centralnej Biblioteki Rolniczej, Gospodarstwa Domowego i Gospodarki Żywnościowej, włączona jest do systemu AGRIS;

4. Biblioteka Leśna (założona w r. 1862) przy Uniwersytecie Helsińskim — od r. 1977 jest Centralną Biblioteką Leśnictwa;

5. Centralna Biblioteka Medyczna (powstała w r. 1966), oddział Uniwersytetu Helsińskiego — w r. 1977 stała się Centralną Biblioteką Nauk Medycznych, uczestniczy w systemie MEDLARS;

6. Biblioteka Uniwersytetu Jyväskylä (założona w r. 1912) — od r. 1977 jest Centralną Biblioteką Pedagogiczną, Psychologiczną i Kultury Fizycznej;

7. Biblioteka Statystyczna — od r. 1982 pełni funkcję Centralnej Biblioteki Statystycznej;

8. Biblioteka Uniwersytetu Helsińskiego — od r. 1982 pełni funkcję biblioteki centralnej w zakresie nauk humanistycznych;

9. Biblioteka Uniwersytetu w Tampere — jest od r. 1984 biblioteką centralną w zakresie nauk społecznych i komunikacji.

Rzeczywistą funkcję biblioteki centralnej pełni również powstała w r. 1872 Biblioteka Parlamentu Fińskiego. Jest ona centralną biblioteką nauk prawnych i administracji, specjalizuje się w gromadzeniu druków promulgacyjnych.

Oprócz bibliotek centralnych działa w Finlandii około 500 naukowych bibliotek specjalnych, związanych organizacyjnie z instytutami, towarzystwami naukowymi. Do bibliotek specjalnych należą m.in.: Biblioteka Instytutu Weterynarii, Biblioteka Akademii Muzycznej im. Sibeliusa,

Biblioteka Instytutu Sztuki Stosowanej, Biblioteka Instytutu Teatralnego.

DOSKONALENIE KADR BIBLIOTECZNYCH

Doskonalenie kadr koncentruje się na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu w Tampere. Rozwój szkolnictwa bibliotekarskiego na poziomie wyższym napotyka w Finlandii poważne przeszkody, głównie z powodu braku wykładawców. Na jednego wykładowcę z zakresu bibliotekoznawstwa przypada 70-80 studentów, stąd ograniczono liczbę nowych studentów do 40-60 rocznie. W rezultacie uszczuplonych możliwości kształcenia pod koniec lat siedemdziesiątych 15% bibliotekarzy nie miało odpowiednich kwalifikacji. Bibliotekarze pracujący na niepełnych etatach (wobec nich wymagania dotyczące przygotowania zawodowego są mniejsze) oraz osoby nie posiadające kwalifikacji mogą podwyższać wiedzę bibliotekarską na kursach specjalistycznych.

Szkolenie bibliotekarzy posługujących się językiem szwedzkim prowadzi Szwedzki Instytut Nauk Społecznych, który co dwa lata przyjmuje średnio 25 studentów. Podczas dwuletniego kursu realizowane są niektóre dyscypliny z programu uniwersyteckiego. Bardziej ambitne plany w tym zakresie ma obecnie szwedzkojęzyczny Uniwersytet w Turku, gdzie już wcześniej organizowane były kursy bibliotekoznawstwa i informacji¹.

Przygotowywanie kadr na poziomie średnim rozpoczęto w r. 1978 w Szkole Ekonomicznej w Seinajoki, gdzie realizowany jest program trzyletni. Od r. 1980 prowadzą je też szkoły ekonomiczne w Helsinkach i Joensuu. Szereg krótkoterminowych kursów bibliotekarskich organizuje Stowarzyszenie Bibliotekarzy Fińskich².

GŁÓWNE ZAŁOŻENIA SYSTEMU INFORMACYJNEGO FINLANDII

Problemy informacji stanowią przedmiot dużego zainteresowania ogniw państwowych oraz instytucji naukowych Finlandii. Przy Ministerstwie Oświaty działa Rada do spraw Informacji Naukowej (TINFO). Jej członków powołuje minister oświaty spośród wybitnych specjalistów — bibliotekarzy, informaty-

¹ Marjatta Okko. *Current issues library education in Finland*. „Scandinavian Public Library Quarterly” nr 1, arg. 15.

² Pirkko Koski. *The Finnish Library Association 1910—1985*. Pieksamaki 1985.

Wnętrze Miejskiej Biblioteki Publicznej w Rovaniemi

ków, przedstawiciele pokrewnych dziedzin nauki. Głównym zadaniem Rady jest ustalanie węzłowych kierunków rozwoju służby biblioteczno-informacyjnej oraz koordynacja działań w tym zakresie w skali ogólnokrajowej. TINFO należy do jednych z pierwszych na świecie instytucji zajmujących się kompleksowo problemami informacji. Podkreślić jednak trzeba, że z początku problemy bibliotek naukowych oraz zagadnienia informacji naukowej i technicznej rozpatrywane były oddzielnie, nie dostrzegano bowiem spójności problemów bibliotecznych z informacyjnymi. Tak więc prowadząca działalność w latach 1954—1972 Rada ds. Bibliotek Naukowych funkcjonowała w latach 1969—1972 równolegle z Fińską Radą ds. Informacji Naukowej i Technicznej. Postanowieniem Rady Ministrów w r. 1972 zintegrowano problemy bibliotek naukowych ze sprawami informacji naukowo-technicznej. Rok ten stanowi też ważną cezurę dla tworzenia w Finlandii centralnych bibliotek naukowych.

Główną ideą fińskiego systemu informacyjnego jest decentralizacja usług informacyjnych przy zachowaniu centralnego planowania i kierowania całością informacji naukowej w kraju. Specyfiką fińską jest nierównomierne rozmieszczenie bibliotek i ośrodków naukowych, ze zdecydowaną ich przewagą na południu Finlandii, a głównie w rejonie Helsinek. Stąd można stwierdzić, że zapotrzebowanie na usługi informacyjne rozkłada się na cały kraj, a ich zaspokajanie koncentruje się w obrębie stolicy.

Usługi w zakresie informacji technicznej programował w Finlandii w przeszłości Państwowy Komitet Techniki. Później zadania w zakresie służby informacyjnej przekazano wyspecjalizowanym zjednoczeniom przedsiębiorstw przemysłowych. Obecnie również w szeregu przedsiębiorstw przemysłowych istnieją wydzielone komórki informacyjne, zatrudniające specjalistów informatyków³.

Przygotowaniem kadr dla tych komórek zajmuje się działające od r. 1968 Fińskie Stowarzyszenie Dokumentalistów. Programy prowadzonych przez nie kursów zatwierdza Ministerstwo Oświaty, które częściowo kursy te finansuje. Kursy przeznaczone są dla osób z wykształceniem wyższym, które specjalizują się w obsłudze informacyjnej. Np. w r. 1980 kurs taki ukończyło 354 słuchaczy (specjalistów informatyków), w tym zatrudnionych w firmach przemysłowych i handlowych było 34%, w uniwersytetach i innych uczelniach wyższych — 33%, w ośrodkach naukowych — 21%, w stowarzyszeniach, organizacjach i administracji — 12%. Niezależnie od tego Fińskie Stowarzyszenie Dokumentalistów organizuje

³ Komórki informacji prowadzą m.in.: Federacja Fińskich Przedsiębiorstw Przemysłu Spożywczego, Federacja Fińskich Przedsiębiorstw Przemysłu Metalowego i Energetycznego, Centrala Stowarzyszenia Fińskich Przedsiębiorstw Leśnych, Fińskie Stowarzyszenie Handlu Zagranicznego, Centralny Związek Fińskiej Spółdzielczości, Stowarzyszenie Ubezpieczeń Eksportowych.

dla swych członków seminaria i krótko-terminowe kursy szkoleniowe.

Bazą dla wszystkich usług z zakresu informacji naukowo-technicznej i ekonomicznej są biblioteki naukowe, a w ostatnich latach także regionalne biblioteki publiczne. Mając na uwadze szersze wykorzystanie tej bazy dla celów informacyjnych, na początku lat siedemdziesiątych podjęto prace nad automatyzacją systemu informacji w bibliotekach naukowych. Kierowało nim powołane w Ministerstwie Oświaty centrum do spraw automatyzacji.

Planowanie centralnego systemu automatyzacji w Finlandii rozpoczęto w r. 1974, opracowanie danych ukończono w r. 1978. Fiński system automatyzacji oparty jest — jak wspomniano — na programie British Library oraz na założeniach fińskiego państwowego centrum komputerowego. Już na początku lat osiemdziesiątych sieć bibliotek i ośrodków informacji mogła korzystać z różnych baz danych, np. z centralnego katalogu literatury zagranicznej zgromadzonej w fińskich bibliotekach (KAUKO), centralnego katalogu piśmiennictwa fińskiego (KATI).

Wyposażenie bibliotek regionalnych w urządzenia komputerowe przyczyniło się do pogłębienia współpracy pomiędzy różnymi bibliotekami w opracowywaniu i wykorzystywaniu katalogów centralnych. Centralna Biblioteka Regionalna w Oulu przygotowuje np. mikrokarty odnoszące się do jej zbiorów w kooperacji ze Zautomatyzowanym Systemem Fińskich Bibliotek Naukowych.

Automatyzacja objęła w pierwszej kolejności obsługę czytelników (rejestr wypożyczeń), a następnie opracowywanie katalogów i usługi informacyjne. W wyniku

technicznych usprawnień np. Miejska Biblioteka Publiczna w Oulu stała się w ostatnich latach nowoczesnym centrum informacji, a jej usługi informacyjne zwiększyły się wydatnie⁴.

Dzięki automatyzacji biblioteki mogły również przejść na skomputeryzowany system opracowywania regionalistów. Znaczny dorobek w tym zakresie ma np. Miejska Biblioteka Publiczna w Rovaniemi, która poszczycić się może wydaniem katalogu laponików⁵.

Publikacje o tematyce regionalnej, dokumenty życia społecznego są przedmiotem zainteresowania wszystkich bibliotek publicznych Finlandii. Gromadzenie tych materiałów ma w większości placówek 10-letnią tradycję, jednak do bardziej aktywnego uzupełniania ich i wykorzystywania przyczyniła się ustawa z r. 1977, zobowiązująca administrację terenową do szerokiego informowania mieszkańców o swej działalności. Bazą wszelkich informacji na ten temat stały się biblioteki publiczne wszystkich stopni organizacyjnych. W ich zbiorach można znaleźć plany rozwoju danej jednostki administracyjnej, protokoły posiedzeń ciał społecznych, plany zabudowy i inne dokumenty. Ta część zasobów bibliotecznych jest najszerszej wykorzystywana dla celów informacyjnych.

⁴ Helvi Linna. *The changing Library — from a Village Library into a Modern Information Centre*. „Adult Education in Finland” 1985 nr 1.

⁵ Lapponica. *Annual Catalogue 1984*. Rovaniemi 1985; zob.: Lucjan Biliński. *Centrum gromadzenia i opracowania laponików* „Przegląd Księgarski i Wydawniczy” 1986 nr 1.

LISTY

K.M. Uprzejmie proszę o podanie, jakie uposażenie powinien otrzymywać młodszy bibliotekarz pracujący w filii GBP na stanowisku kierownika w wymiarze 1/2 etatu. Obecnie moje wynagrodzenie po 10 latach pracy wynosi: uposażenie zasadnicze — 3800, dodatek za pracę na wsi — 380, dodatek kierowniczy — 600 + wysługa lat, razem niewiele ponad 5 tys. zł (5120).

Uchwała Nr 158 Rady Ministrów z 14 października 1985 w sprawie określenia wysokości stawek wynagrodzenia zasadniczego oraz wysokości, rodzajów i zasad przyznawania dodatków do wynagrodzenia pracowników upowszechniania kultury („Monitor Polski” 1985 nr 36 poz. 240) ustala dla młodszego biblio-

tekarza grupy wynagrodzenia zasadniczego 2-7 (załącz. nr 2), w których kwoty miesięczne są następujące: 2 — 8 000—11 000, 3 — 8 400—11 500, 4 — 8 900—12 000, 5 — 9 300—12 500, 6 — 9 800—12 900, 7 — 10 300—13 300 (załącz. nr 1). Dodatek funkcyjny dla młodszego bibliotekarza: na stanowisku kierownika biblioteki publ. gminy — stawka 3-6, na stanowisku kierownika filii bibliotecznej, oddziału (działu) zatrudniających do 3 pracowników łącznie z kierownikiem filii — stawka 2-4 (załącz. nr 3). Kwoty miesięczne stawek dodatku funkcyjnego wynoszą: 2 — 1200, 3 — 1500, 4 — 1800, 5 — 2100, 6 — 2400 (załącz. nr 1). Uchwała weszła w życie z dniem ogłoszenia, z mocą od 1 września 1985 r.

Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich 1917-1978

fakty • wydarzenia • iluzje

JULIUSZ WASILEWSKI

Zbliża się siedemdziesiąta rocznica powstania organizacji społeczno-zawodowej i naukowej bibliotekarstwa polskiego. W ciągu tych siedemdziesięciu lat organizacja kilkakrotnie zmieniała nazwę, przechodziła przeobrażenia wewnętrzne. Mimo okresów trudnych a nawet bardzo trudnych zachowała ciągłość organizacyjną i ciągłość prac merytorycznych.

Rozpoczynamy druk zakrojonego na dłuższą metę przeglądu wydarzeń z życia SBP. Przegląd ten w żadnej mierze nie pretenduje do rangi pełnej i wyczerpującej dokumentacji. Rejestruje wydarzenia, które — zdaniem autora — były na poszczególnych etapach działalności SBP najistotniejsze i które najlepiej odzwierciedlają zmagania organizacji z przeciwnościami zewnętrznymi i — bywało — własną słabością, ukazują wzloty i upadki, sukcesy i porażki.

Z przyczyn obiektywnych przegląd koncentruje się przede wszystkim na działalności władz naczelnych organizacji. Sprawy ogniwi terenowych potraktowane zostały bardziej wrywkowo. Zrezygnowano też ze szczegółowego omawiania kolejnych zjazdów bibliotekarzy polskich, gdyż dość obszerne publikacje na ten temat ukazały się ostatnio na naszych łamach („Poradnik Bibliotekarza” nr 1 i 2/1986). Uwzględniono natomiast publikacje wydane w okresie międzywojennym bądź nakładem Związku Bibliotekarzy Polskich i jego kół terenowych, bądź nakładem innych oficyn ale, przez związki inspirowane lub finansowane. Z publikacji powojennych odnotowano tylko pozycje wydane staraniem Działu Wydawnictw Zarządu Głównego.

Redakcja ma nadzieję, że kolejne odcinki cyklu *SBP 1917—1987 Fakty, wydarzenia, iluzje* nie tylko przyczynią się do lepszego poznania i spopularyzowania historii naszej organizacji, lecz staną się również odskocznią do głębszych refleksji na temat dziejów polskiego bibliotekarstwa i roli w nich Stowarzyszenia.

PREHISTORIA

1915

Z inicjatywy dyrektora Biblioteki Ordynacji Krasińskich, Ignacego Tadeusza Baranowskiego¹, powstało w Warszawie — jako ogniwo Towarzystwa Miłośników Historii — pierwsze na ziemiach polskich zrzeszenie bibliotekarzy, bibliografów i miłośników książek — Wydział Historii Książnic i Bibliotekoznawstwa. Głównym celem Wydziału w myśl statutu było *zjednoczenie prac nad historią książnic polskich, rozwojem bibliotekarstwa, bibliologii i bibliografii w kraju oraz szerzenie wiedzy w tym zakresie*. W rzeczywistości Wydział najwięcej uwagi poświęcił sprawie należytej organizacji bibliotek w przyszłej Polsce.

Skład pierwszego Zarządu: I. T. Baranowski — przewodniczący, Mieczysław Rulikowski — zastępca przewodniczącego, Faustyn Czerwijowski — sekretarz, Helena Drège — zastępca sekretarza.

PUBLIKACJE: Olszewicz Bolesław: *Zbiory kartograficzne (próba instrukcji do katalogowania i konserwowania zbiorów kartograficznych)*.

1916

W **Wydziale** powołano komisję w celu zebrania materiałów do opracowania projektu ustawy bibliotecznej oraz komisję przygotowującą instrukcję katalogowania alfabetycznego. Opracowano harmonogram prac nad centralnym katalogiem bi-

¹ Ignacy Tadeusz Baranowski (4 II 1879 Lublin — 26 X 1917 Warszawa) historyk, bibliotekarz. Studia historyczno-filologiczne w Moskwie. Doktorat — 1906 r. (Uniwersytet Jagielloński), habilitacja — 1916 r. Od 1911 r. dyrektor Biblioteki Ordynacji Krasińskich. Działacz Towarzystwa Miłośników Historii w

Warszawie. Pierwszy przewodniczący Związku Bibliotekarzy Polskich. Autor szeregu prac historycznych, m.in. *Biblioteka Ordynacji Krasińskich w Warszawie* („Ziemia” 1911 s. 574—578, 592—595), *Biblioteka Zatuskich w Warszawie*. Warszawa 1912.

bliotek warszawskich, rozpoczęto przygotowywanie przewodnika po bibliotekach warszawskich.

Z inicjatywy Wydziału w roku akademickim 1916/1917 na Kursach Naukowych (późniejsza Wolna Wszechnica Polska) podjęto wykłady wiedzy o książce (M. Rulikowski) oraz bibliotekoznawstwa (Jan Muszkowski).

W grudniu powołano komisję (I.T. Baranowski, H. Drège, M. Rulikowski, B. Olszewicz, Waclaw Olszewicz, F. Czerwijowski, Wiktoria Muklanowiczówna, Marian Abramowicz), która przygotowała Ustawę (statut) Związku Bibliotekarzy Polskich.

PUBLIKACJE: M. Rulikowski: *Zakres i zadania księgoznawstwa. Wykład wstępny wygłoszony dn. 4 X 1916 r. na Wydziale Humanistycznym Wyższych Kursów Naukowych w Warszawie.*

ZWIĄZEK BIBLIOTEKARZY POLSKICH

1917

2 VII — szef Administracji przy Generalgubernatorstwie Warszawskim nadał ZBP osobowość prawną.

10 VII — zatwierdzenie „Ustawy” ZBP, która do zadań organizacji zaliczała m.in. zjednoczenie prac bibliotekoznawczych, bibliologicznych i bibliograficznych oraz pogłębienie wiedzy w tym zakresie wśród pracowników zawodowych, czuwanie nad prawidłowym rozwojem bibliotek polskich, czytelni i archiwów, roztoczenie opieki nad warunkami pracy zawodowej, prowadzenie szkoły zawodowej, popularyzację wiedzy fachowej. *Ustawa przewidywała trzy rodzaje członków: honorowych, rzeczywistych (osoba pracująca teoretycznie lub praktycznie w dziedzinie działalności Związku lub interesująca się jego zadaniami) i członków-korespondentów mianowanych przez Zarząd. Pierwszymi członkami korespondentami zostali: Ludwik Bernacki (Lwów), Edward Kuntze (Kraków), Jan Augustyniak (Łódź).*

21 X — inauguracyjne posiedzenie ZBP w gmachu Biblioteki Publicznej w Warszawie przy ul. Koszykowej. Akces do organizacji zgłosiło 90 osób. Wybrano Zarząd. F. Czerwijowski wygłosił referat *Zadania nowożytnego bibliotekarstwa.*

23 X — pierwsze posiedzenie Zarządu ZBP, który ukonstytuował się następująco: I. T. Baranowski — przewodniczący, H. Drège — sekretarz, J. Muszkowski — skarbnik, F. Czerwijowski, M. Rulikowski — członkowie.

6 XI — posiedzenie Zarządu. Zatwierdzono regulamin sekcji (członkiem mógł zostać każdy członek związku), w obrębie których mogły powstawać podsekcje (komisje).

13 XI — powstała Sekcja Bibliotekoznawcza (przew. W. Olszewicz).

18 XI — powstała Sekcja Bibliotek Powszechnych (przew. F. Czerwijowski), w ramach której powołano komisje: Statystyczną, Ustawodawczą i Katalogowania.

26 XI — w wieku 38 lat zmarł inicjator ZBP, jego przewodniczący — I. T. Baranowski.

4 XII — na zebraniu plenarnym wybrano na przewodniczącego ZBP M. Rulikowskiego².

² Mieczysław Rulikowski (26 VII 1881 Warszawa — 14 I 1951 Grodzisk Maz.), teatrolog, teoretyk nauki o książce, bibliograf, bibliofil. Studia filologiczne i historyczne na Uniwersytecie Jagiellońskim (1903—1907) i w Sorbonie oraz w École des Chartes w Paryżu, studia bibliologiczne u prof. Morteta (1907—1909). Redaktor i wydawca (1910—1911) „Przewodnika Antykwarskiego” — dwutygodnika bibliofilskiego, kierownik literacki warszawskich firm wydawniczych, m.in. w l. 1922—1932 Gebethnera i Wolffa, gdzie przyczynił się do wydania szeregu wybitnych dzieł literackich i naukowych. W r. 1918 był jednym z organizatorów i sekretarzem generalnym I Zjazdu Księgarzy Polskich w Lublinie. Po śmierci

I. T. Baranowskiego wybrany na przewodniczącego ZBP. Funkcję tę pełnił do r. 1919, a następnie w l. 1920—1922. W r. 1921 został przewodniczącym Towarzystwa Bibliofilów Polskich. Od r. 1933 mieszkał w Grodzisku. Współpracował jako recenzent teatrologii i księgoznawstwa m.in. z „Nową Książką” i „Przeglądem Bibliotecznym”. Po II wojnie poświęcił się wyłącznie sprawom teatru. Urochomił m.in. w r. 1950 przy SPATIF-ie pracownię dokumentacji historyczno-teatralnej, pracował w niej do śmierci. Autor ponad 300 prac z zakresu historii teatru i dramatu w Polsce, a także z zakresu księgoznawstwa, bibliografii, wiedzy o książce, statystyki druków.

Członkowie Komitetów Kierowniczego i Wykonawczego Wystawy „Stara Warszawa” zorganizowanej w r. 1911 przez Towarzystwo Opieki Nad Zabytkami Przeszłości. Stoją od lewej: A. Oppmann, A. John, T. Korzon, K. Broniewski, hr. Przędziecki, hr. E. Krasieński, M. Nowacki, Z. Stefańska, A. Strzałecki, M. Rulikowski (przew. ZBP w l. 1917—1919), J. Nowacki, G. Soubise.

Fot. archiwum

Z powodu trudności z uzyskaniem lokalu Biuro ZBP mieściło się w mieszkaniu prywatnym F. Czerwijowskiego.

31 XII — ZBP liczył 117 członków.

1918

ZBP z rozmachem zapoczątkował prace organizacyjne, podjął zasadnicze problemy (ustawodawstwo biblioteczne, rejestracja druków, szkolenie zawodowe), prowadził ożywioną działalność odczytową.

11—23 VI — Sekcja Bibliotek Powszechnych zorganizowała w Warszawie pierwszy kurs dokształcający. Działalność pedagogiczna weszła na stałe do prac Związku.

4—5 VIII — na I Zjeździe Księgarzy Polskich w Lublinie prezes ZBP, M. Rulikowski, wygłosił referat *Rola i zadania księgarstwa w dziedzinie bibliografii*. Na wniosek ZBP zjazd uchwalił apel do władz o podjęcie rejestracji druków i utworzenie komisji do wydawania wykazów bibliograficznych.

listopad — utworzono Sekcję Bibliograficzną (przewodniczący Stefan Demby).

grudzień — ZBP przeprowadził trzydniowe kursy bibliotekarskie w Sosnowcu, Łodzi, Lublinie, Chełmie.

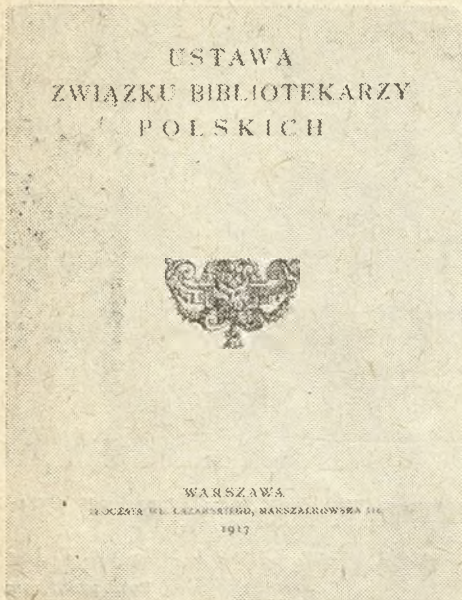
PUBLIKACJE: *Ustawa ZBP* (wznowienie) — 500 egz., *Katalog minimalny książek dla dzieci i młodzieży* (przygotowany przez Sekcję Bibliotek Powszechnych).

1919

Głównym zadaniem, jakie postawił przed sobą Związek, było przygotowanie gruntu do prowadzenia jednolitej polityki bibliotecznej w kraju oraz skodyfikowania przepisów bibliotekarskich. Wiele uwagi poświęcono utworzeniu Biblioteki Narodowej.

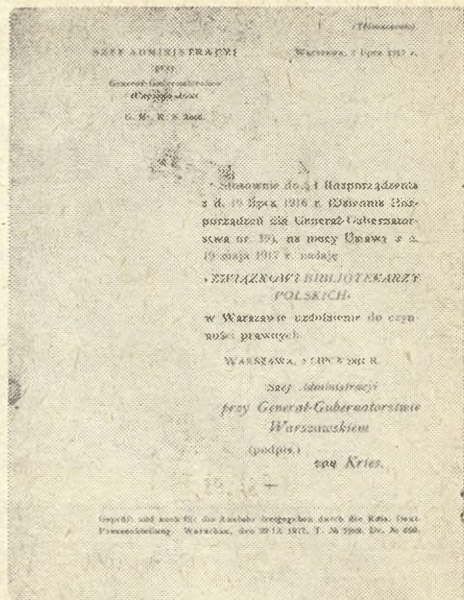
19 I — z inicjatywy J. Augustyniaka powstało Koło Łódzkie ZBP. Pierwszy przewodniczący — W. Piaskowski.

7 II — ZBP złożył w Ministerstwie WRIOP memoriał w sprawie utworzenia w tym resorcie Sekcji Piśmiennictwa, Bibliotek i Archiwów. Memoriał nie uzyskał aprobaty rządu. Opiekę nad bibliotekami powierzono Wydziałowi Archiwów. Osiem miesięcy później (1 X) utworzono jednak w obrębie Sekcji IV Nauki i Szkół Wyższych osobny Wydział Bibliotek.

Pierwsza Ustawa (Statut) Związku Bibliotekarzy Polskich

Fot. archiwum

Zezwolenie Szefa Administracji przy General-gubernatorstwie Warszawskim na rozpoczęcie działalności ZBP

Fot. archiwum

Wydany dekret nt. tymczasowych przepisów prasowych (7 II), a następnie rozporządzenie w sprawie egzemplarza obowiązkowego wywołały szeroką dyskusję w środowisku bibliotekarskim i protesty ZBP. W marcu Związek złożył w Ministerstwie WRIOP *pro memoria* w tej sprawie. Postulowano wprowadzenie jednolitego systemu przekazywania druków wyznaczonym bibliotekom.

3 III — przewodniczący ZBP, M. Rulikowski, wziął udział w posiedzeniu Warszawskiego Towarzystwa Naukowego, na którym omówiono przygotowany przez L. Bernackiego projekt utworzenia Biblioteki Narodowej.

30 III — zebranie sprawozdawczo-wyborcze ZBP. L. Bernacki wygłosił referat *Rozwój i zadania bibliografii polskiej*, Wybrano nowy Zarząd: Zygmunt Batowski³ — przewodniczący, H. Drège — sekretarz, W. Olszewicz — skarbnik oraz przewodniczących sekcji (Bibliotek Powszechnych — F. Czerwijowski, Bibliotekoznawcza — Stefan Rygiel, Bibliograficzna — S. Demby).

kwiecień — Sekcja Bibliotek Powszechnych podjęła próbę wydawania własnego pisma. Miesięcznik „Bibliotekarz” (pod red. Wandy Dąbrowskiej) ukazywał się trzy kwartały. W sumie wyszło 6 numerów.

30 V — z inicjatywy E. Kuntzego powstało Koło Krakowskie ZBP, liczące w dniu założenia 21 osób. Pierwszy przewodniczący — Fryderyk Papée. Zarząd Warszawski przybrał charakter Zarządu Głównego.

³ Zygmunt Batowski (27 VII 1876 Lwów — 1 IX 1944 Warszawa), historyk sztuki, bibliotekarz. Studia z zakresu historii sztuki i historii literatury polskiej na Uniwersytecie Lwowskim. Doktorat w r. 1900. W l. 1897—1917 pracował w Bibliotece Uniwersyteckiej we Lwowie kolejno jako dietariusz, wolontariusz, amanueta. W l. 1917—1939 był prof. his-

torii sztuki na Uniwersytecie Warszawskim, gdzie jednocześnie (1919—1929) pełnił honorowo funkcje dyrektora biblioteki. W r. 1924 został kierownikiem Gabinetu Rycin BUW. Brał czynny udział w pracach ZBP. Przewodniczący ZBP w l. 1919—1920, później członek władz Związku. Autor licznych prac historycznych.

W roku szkolnym 1919/1920 ZBP przeprowadził w Warszawie roczny kurs bibliotekarski na poziomie wyższym.

W listopadzie z inicjatywy ZBP zorganizowano w Poznaniu kurs dla kandydatów na bibliotekarzy w bibliotekach naukowych (trwał do lipca 1920).

Koło Krakowskie rozpoczęło inwentaryzację bibliotek prywatnych na swoim terenie.

22 XI Koło Krakowskie skierowało do Ministerstwa WRiOP dwie rezolucje — w sprawie dubletów i w sprawie Muzeum Polskiego w Rapperswilu.

W r. 1919 ZBP liczył 188 członków.

PUBLIKACJE: F. Czerwijowski *Biblioteki powszechne*. Podręcznik dla zakładających biblioteki.

Literatura o dziejach SBP jest stosunkowo skromna. Nie ma wyczerpującej pracy na ten temat, chociaż do opracowania historii Stowarzyszenia i jego ogniw kilkakrotnie się przymierzano. Najobszerniejszym, niezwykle cennym opracowaniem jest Jana Baumgarta *Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich w latach 1917—1967. Działalność społeczno-organizacyjna* zamieszczone w jego książce *Bibliotekarstwo, biblioteki, bibliotekarze. Wybór prac*, Warszawa: SBP, 1983, s. 13—88. Z innych prac wymienić należy następujące: Ksawery Świerkowski: *Związek Bibliotekarzy Polskich (dziesięciolecie działalności)*, „Przegląd Biblioteczny” R 1: 1927 s. 184—187; Adam Łysakowski: *Dwudziestolecie Związku Bibliotekarzy Polskich*, „Przegląd Biblioteczny” R. 11: 1937, s. 257—278; J. Baumgart: *Rzut oka na dzieje Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich 1917—1957*, „Przegląd Biblioteczny”. R. 25: 1957, s. 292—324; Adam Wróblewski: *Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich 1917—1967. Zarys informacji*, Warszawa 1968; B. i W. Olszewicz: *Z prehistorii Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich*, „Przegląd Biblioteczny” R. 35: 1967, s. 138—143.

Działalność organizacji jest bogato dokumentowana (protokoły, sprawozdania) w „Przeglądzie Bibliotecznym”. Kronika działalności SBP i jego ogniw znajduje się w poszczególnych rocznikach „Informatora Bibliotekarza i Księgarza”.

KATALOGI WYDAWNICTW:

1. A. Łysakowski: *Działalność wydawnicza Związku Bibliotekarzy Polskich*, „Przegląd Biblioteczny” R. 12: 1938, s. 295—302.

2. Cecylia Duninowa, Janusz Dunin: *Wydawnictwa SBP. Perspektywy rozwoju na tle dotychczasowej działalności*. Warszawa 1966

Ignacy Tadeusz Baranowski pierwszy przewodniczący ZBP

Fot. archiwum

(powiel.); s. 12—36: *Katalog wydawnictw zwartych Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich 1950—1965*.

3. Cecylia Dunin: *Wydawnictwa Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich 1945—1979*, *Katalog*. Kalisz 1979.

Przysposobienie czytelnicze i informacyjne w szkole podstawowej

Zestawienie bibliograficzne konspektów lekcji bibliotecznych

JADWIGA ANDRZEJEWSKA

Niniejsze zestawienie zawiera opisy bibliograficzne konspektów lekcji przysposobienia czytelniczego i informacyjnego w szkole podstawowej, opublikowanych w książkach i czasopismach w latach 1956—1985 (z wyjątkiem numerów czasopism rocznika 1985, które nie zdążyły ukazać się do grudnia). Różni się ono od zestawienia opublikowanego w r. 1978¹ zasięgiem chronologicznym, ponadto uwzględnia wydawnictwa powielane o charakterze lokalnym oraz bibliotekarskie czasopisma regionalne; układ zestawienia został dostosowany do treści aktualnego programu², co niejednokrotnie wymagało zmiany adresu konspektów.

W trakcie gromadzenia materiału dokonano jego selekcji — pominięto konspekty zbyt ogólnikowe lub nie korespondujące z wyżej wspomnianym programem. Należy tu wyrazić zastrzeżenie, że zawartość treściowa niektórych konspektów nie jest w pełni adekwatna do wymagań programu i do przydzielonej dla danego tematu liczby jednostek lekcyjnych. Praktyka wykazuje, że przydział ten w przypadku wielu tematów jest za szczupły: wymagają one na realizację przynajmniej dwóch jednostek lekcyjnych, jeśli temat ma być gruntownie oświetlony, a zajęcia mają aktywizować uczniów (np. encyklopedie i słowniki — kl. IV, czasopisma — kl. IV, książka popularnonaukowa i jej struktura — kl. V, katalog alfabetyczny i karta katalogowa — kl. V, kartoteki i opis bibliograficzny — kl. VI, wydawnictwa informacji bezpośredniej — kl. VI, metody szybkiej orientacji w zawartości treściowej książki, biblioteka domowa — kl. VI, dzieje książki — kl. VIII)³.

¹ J. Andrzejewska: *Lekcje biblioteczne. Wybór materiałów bibliograficznych*. „Poradnik Bibliotekarza” 1978 nr 7/8 s. 164—169.

² *Program szkoły podstawowej. Przysposobienie czytelnicze i informacyjne*. Warszawa 1983.

³ Problem ten podnosi także I. Borecka w artykule *O lekcjach bibliotecznych raz jeszcze* („Poradnik Bibliotekarza” 1985 nr 4 s. 112).

Mimo częściowej dezaktualizacji niektórych konspektów i niezależnie od ukazywania się zbiorów konspektów dostosowanych do *Programu* z r. 1983 warto zgromadzić pełną kartotekę konspektów lekcji bibliotecznych jako ważną część warsztatu pracy pedagogicznej bibliotekarza⁴. Taką kartoteką powinny też dysponować biblioteki pedagogiczne. Niniejsze zestawienie ułatwia jej stworzenie, służy również uświadomieniu sobie rozmiarów dorobku publikacyjnego na temat lekcji bibliotecznych i uzmysłowieniu luk w tej dziedzinie.

Głównym argumentem przeciwników publikowania konspektów lekcji jest domniemanie, iż zwalniają one nauczyciela z obowiązku myślenia i własnej aktywności w projektowaniu lekcji. Mimo to należy też dostrzegać i pozytywki płynące z prezentowania rozmaitych metodycznych rozwiązań realizacji programu. Konspekty mogą: 1) służyć jako materiał do konfrontacji z własnymi projektami lekcji, 2) zapobiegać błędnym realizacjom programu przez niewykwalfikowanych bibliotekarzy, którzy wciąż stanowią poważny odsetek kadry bibliotekarskiej w szkołach, 3) ułatwiać przygotowanie ćwiczeń, dobór literatury i pomocy dydaktycznych, co nawet doświadczonemu bibliotekarzowi zabiera mnóstwo czasu.

Zestawienie jest ułożone według hasła programu w poszczególnych klasach. Poprzedza je wykaz publikacji, do których dla oszczędności miejsca odsyłamy opisy zamieszczonych w nich konspektów.

Na końcu znajduje się wykaz konspektów wykraczających poza wymagania *Programu*. Mogą one mieć zastosowanie w pracy nauczyciela języka polskiego, a także tych bibliotekarzy, którzy zechcą poprowadzić dodatkowe zajęcia, np. w bibliotece publicznej, z kołem miłośników książek lub wykorzystując zastępstwa za nieobecnych nauczycieli.

⁴ Zobowiązuje do tego *Program pracy biblioteki szkolnej* („Dziennik Urzędowy Ministerstwa Oświaty i Wychowania” 1983 nr 5 s. 94).

Zestawienie podzielono na dwie części: w niniejszym numerze publikujemy opisy konspektów dla klas I—IV, w następnym — dla klas V—VIII. Ze względu na brak nowej normy dotyczącej czasopism wszystkie opisy podano według PN-73/N-01152.

Skróty tytułów czasopism

Bibl. Gdań.-Elb.

— Bibliotekarz Gdański i Elbląski

Biul. Pedag. Pał. Młodz. Katow.

— Biuletyn Pedagogiczny Pałacu Młodzieży w Katowicach

Biul. Zarz. Okr. ZNP Kiel.

— Biuletyn Zarządu Okręgu Związku Nauczycielstwa Polskiego Wydział Pedagogiczny w Kielcach „Język Polski”

Kwart. Met.

— Kwartalnik Metodyczny (WBP w Katowicach)

Mater. Met.

— Materiały Metodyczne (WBP w Lesznie)

Por. Bibl.

— Poradnik Bibliotekarza

Rzesz. Bibl. Pub.

— Rzeszowskie Biblioteki Publiczne

Z Dośw. Bibl. Szk.

— Z doświadczeń bibliotek szkolnych i pedagogicznych

Zycie Szk.

— Życie Szkoły

Publikacje zawierające zbiory (cykle) konspektów lekcji bibliotecznych:

1. CIESIELSKA K.: Realizacja wiadomości o książce w szkole podstawowej.

W: J. KULPA, K. CIESIELSKA Wiadomości o książce w szkole podstawowej. Warszawa 1959, s. 43—132

2. JANUSIAK M., ŻMUDZIŃSKA M.: Przystosowanie czytelnice i informacyjne w szkole podstawowej. *Por. Bibl.* 1984 nr 7/9 s. 223—226

3. KUCZYŃSKA E., ZACHCIAŁ I.: Konspekty lekcji bibliotecznych. Gdańsk 1978

4. Lekcje biblioteczne dla dzieci i młodzieży. Materiały metodyczne pod red. R. Białeckiej. Szczecin 1974

5. Lekcje biblioteczne. Materiały pomocnicze dla nauczycieli. Oprac. zespół wizytatorów metodyków bibliotek szkolnych. Warszawa 1976.

Przedruk: Warszawa, 1977; Wałbrzych, 1978

6. Lekcje biblioteczne w szkole podstawowej, IV—VIII. Zebra. i oprac. M. Klimek. Szczecin 1980

7. Lekcje biblioteczne w szkole podstawowej. Materiały pomocnicze dla nauczycieli i bibliotekarzy pod red. J. Andrzejewskiej. Wrocław 1980

8. Lekcje biblioteczne według programu szkoły podstawowej „Przystosowanie czytelnice i informacyjne”. Materiały pomocnicze dla nauczycieli-bibliotekarzy pod red. B. Krawczykowskiej, E. Sawickiej, C. Sobkowicz. Warszawa 1984

9. NOWAKOWSKA J.: Lekcje biblioteczne. Wybór konspektów dla szkół podstawowych. Łódź 1982

10. SUFIN S.: Kształcenie techniki pracy umysłowej na lekcjach języka polskiego w szkole podstawowej. W: Z moich doświadczeń na lekcjach języka polskiego w klasach V—VIII. Warszawa 1964 s. 208—234

11. SZULCZYK H.: Lekcje biblioteczne. Przykłady konspektów lekcji przystosowania czytelnicego i informacyjnego dla nauczycieli szkół podstawowych. Szczecin 1985

12. TATJEWSKA J.: Przystosowanie czytelnice w szkole podstawowej (zajęcia z grupami uczniów). *Z Dośw. Bibl. Szk.* 1970 s. 64—75

KONSPEKTY LEKCJI BIBLIOTECZNYCH DLA KLAS I—IV

KLASA I

Biblioteka

BREJNAK E.: Zasady korzystania z biblioteki szkolnej. W: Lekcje biblioteczne ... zob. poz. 8 s. 6

⁵ Lekcje biblioteczne według programu szkoły podstawowej „Przystosowanie czytelnice i informacyjne”. Materiały pomocnicze dla nauczycieli-bibliotekarzy. Pod red. B. Krawczykowskiej, E. Sawickiej, C. Sobkowicz. Warszawa 1984; H. Szulczyk: Lekcje biblioteczne. Szczecin 1985. Niestety, w tym ostatnim zbioru prawie wszystkie konspekty zostały skopiowane z drobnymi zmianami — bez podania źródła — z Lekcji bibliotecznych J. Nowakowskiej i Lekcji bibliotecznych pod red. J. Andrzejewskiej. Czyżby Autorka nic nie słyszała o prawie autorskim i o dobrym obyczaju cytowania prac, z których się korzysta?

CIESIELSKA K.: Realizacja wiadomości o książce... zob. poz. 1 (s. 43—45: Realizacja programu klasy I)

CIESLAR U.: Pasowanie na czytelnika. *Kwart. Met.* 1982 nr 1/2 s. 50—56

GAWRON M.: Moja pierwsza książka z biblioteki szkolnej. W: *Konспекty lekcji...* zob. poz. 3 s. 40—41

KALMUK J.: Obrzędowe powitanie najmłodszych czytelników w bibliotece szkolnej. *Zycie Szk.* 1976 s. 40—41

KOBYLAK H.: Uroczyste przyjęcie w poczet czytelników. W: *Lekcje biblioteczne...* zob. poz. 7 s. 14—16

Toż: poz. 8 s. 7—8

NOWAKOWSKA J.: Lekcje biblioteczne... zob. poz. 9 (s. 7—8: Nasza biblioteka).

Toż część. zm.: poz. 11 s. 6—7

NOWAKOWSKA J.: Lekcje biblioteczne... zob. poz. 9 (s. 6—7: W szkolnej bibliotece)

Toż część. zm.: poz. 11 s. 6—7

NOWOWIEJSKA H.: Różne sposoby utrwalania tekstu na podstawie bajki „Kopciuszek” w adaptacji H. Januszewskiej. W: *Lekcje biblioteczne...* zob. poz. 8 s. 8—9

OGINSKA A.: Wprowadzenie do biblioteki. W: *Lekcje biblioteczne...* zob. poz. 7 s. 25—29

RAUTSZKO J.: Gdzie szukamy wiadomości o zwierzętach. W: *Lekcje biblioteczne...* zob. poz. 8 s. 9—10

ROBASZEWSKA M., WALKOWIAK J.: Lekcja wprowadzająca do korzystania z biblioteki dla dzieci z klasy I i II szkoły podstawowej. *Mater. Met.* 1980 z. 2 s. 3—8

RUDZIK J.: Formy pracy z czytelnikiem klas młodszych. *Por. Bibl.* 1976 nr 7/8 s. 209—211

Konспект lekcji „Zapoznanie dzieci z biblioteką”

WOŹNICKA A.: Konспект lekcji bibliotecznej dla klas I—II szkoły podstawowej z przysposobienia bibliotecznego. *Kwart. Met.* 1981 nr 3/4 s. 124—129

Zapoznanie uczniów z biblioteką publiczną dla dzieci.

Wprowadzenie uczniów klas II do biblioteki szkolnej. W: *Lekcje biblioteczne...* zob. poz. 5 s. 13—15

KLASA II

Czytelnia

BIENKOWSKA A., WOJTAS T.: Poszukiwanie materiałów o Warszawie w książkach i czasopiśmie. W: *Lekcje biblioteczne...* zob. poz. 8 s. 12—13

BORECKA I.: O lekcjach bibliotecznych raz jeszcze. *Por. Bibl.* 1985 nr 4 (s. 113—114: Jak korzystać z czytelnika)

GRYŹLAK A., PRZYMUS R.: Budowa czasopisma na przykładzie „Świerszczyka”. W: *Lekcje biblioteczne...* zob. poz. 5 s. 21—23

KRAJEWSKA M.: Nasze ulubione książki. W: *Lekcje biblioteczne...* zob. poz. 8 s. 13—14

KRAJEWSKA M., CICHOCKA A.: Poznajemy zbiory naszej czytelnicy. W: *Lekcje biblioteczne...* zob. poz. 8 s. 10—11

MAGNUSZEWSKA I.: Poznajemy czasopismo dla dzieci „Świerszczyk”. Lekcja biblioteczna dla klasy II. *Por. Bibl.* 1984 nr 10 s. 272—274

NOWAKOWSKA B.: Poszukiwanie w czasopiśmie materiałów na wybrany temat. W: *Lekcje biblioteczne...* zob. poz. 8 s. 11—12

NOWAKOWSKA J.: Lekcje biblioteczne... zob. poz. 9 (s. 8—9: Jak korzystać z czytelnicy?)

Toż. część. zm.: poz. 11 s. 8—9

PIERSA E.: Wyszukiwanie materiałów tekstowych na Dzień Kobiet. W: *Lekcje biblioteczne...* zob. poz. 5 s. 18—21

SMOLAK D.: Lekcja biblioteczna dla klasy III szkoły podstawowej. *Por. Bibl.* 1980 nr 10 s. 230—231

Poszukiwanie materiałów tekstowych na uroczystości szkolne.

STERCZYŃSKA K.: Ogólne wiadomości o książce i piśmiennictwie. Książka i czasopismo w klasie I—IV. *Zycie Szk.* 1956 s. 17—19

STRZELECKA S.: Jak korzystać z czytelnicy. W: *Lekcje biblioteczne...* zob. poz. 5 s. 15—16

KLASA III

Budowa książki

BREJNAK E.: Charakterystyczne elementy budowy książki. W: *Lekcje biblioteczne...* zob. poz. 8 s. 15—16

JANUSIAK M., ŻMUDZIŃSKA M.: Przysposobienie czytelnicy... zob. poz. 2 (s. 224—225: Jak zbudowana jest książka)

MAGNUSZEWSKA I.: Charakterystyczne elementy budowy książki. Konспект lekcji dla klasy III. *Por. Bibl.* 1985 nr 7/8 s. 218—219

WAGNER Z.: Klasa III w bibliotece. Lekcja II. *Por. Bibl.* 1985 nr 9/10 s. 255

WOŁOSZYN A.: Poznajemy baśnie i inne książki o Warszawie. Uczymy się posługiwać spisem treści. W: *Lekcje biblioteczne...* zob. poz. 7 s. 21—23

Toż: poz. 11 s. 14—15 (zm. tyt.: Uczymy się posługiwać książką)

Wypożyczalnia

BALCEROWSKA K.: Wycieczka wprowadzająca dla dzieci (7—11 l.). W: *Lekcje biblioteczne...* zob. poz. 4 s. 23—30

BUKOWICZ D.: Nasza biblioteka. W: *Lekcje biblioteczne...* zob. poz. 5 s. 28—30

CHYLIŃSKA H.: Poznajemy układ książek w wypożyczalni. W: *Lekcje biblioteczne...* zob. poz. 5 s. 31—32

JANUSIAK M., ZMUDZIŃSKA M.: Przystosowanie czytelnice... zob. poz. 2 (s. 223—224: Zasady korzystania z wypożyczalni; s. 225—226: Jak korzystać z ilustrowanego katalogu dla najmłodszych czytelników)

KRAJEWSKA M.: Ilustrowany katalog książek. W: Lekcje biblioteczne... zob. poz. 8 s. 16—17

LANGIEWICZ T., KOBYLAK H., WOŁOSZYN A.: Nasz Zespół. *Por. Bibl.* 1975 nr 1/2 s. 37—44 (s. 38—40: Zasady korzystania z biblioteki szkolnej)

MARKSOWA M.: Sporządzamy katalog lektur. W: Lekcje biblioteczne... zob. poz. 7 s. 19—21

Toż: poz. 8 s. 17—18

NOWAKOWSKA J.: Lekcje biblioteczne... zob. poz. 9 (s. 9—10: Jak korzystać z biblioteki szkolnej?)

Toż część. zm.: poz. 11 s. 10—11

NOWAKOWSKA J.: Lekcje biblioteczne... zob. poz. 9 (s. 10—12: Jak korzystać ze szkolnej biblioteki?)

Toż. część. zm.: poz. 11 s. 12—13

SIENKIEWICZ E.: Ilustrowany katalog książek popularnonaukowych. Lekcja biblioteczna dla klasy III. *Por. Bibl.* 1984 nr 11/12 s. 328—329

SMOLAK D.: Konspekt lekcji bibliotecznej dla klasy III. *Por. Bibl.* 1979 nr 11/12 s. 304

Poszukiwanie książek w bibliotece

TATJEWSKA J.: Przystosowanie czytelnice... zob. poz. 12 (s. 64—67: Nasza biblioteka)

Toż: poz. 6 s. 9—11

WAGNER Z.: Klasa III w bibliotece. Lekcja I. *Por. Bibl.* 1985 nr 9/10 s. 254—255

KLASA IV

Encyklopedie i słowniki

BIAŁOWARCZUK L.: Jak pracuję nad przygotowaniem uczniów klas V i VI do samokształcenia. W: Analiza utworów literackich w klasach V—VIII szkoły podstawowej. Zbiór artykułów metodycznych pod red. H. Ostaszewskiej. Warszawa 1975 (s. 137—141: Korzystanie ze słowników i encyklopedii)

CIESIELSKA K.: Realizacja wiadomości... zob. poz. 1 (s. 116—118: Korzystanie z encyklopedii i słowników)

GOLISZEWSKA H.: Encyklopedie i słowniki jako wydawnictwa informacyjne. W: Lekcje biblioteczne... zob. poz. 8 s. 23—24

GOŁASZEWSKA T., SAWICKA E.: Encyklopedie i słowniki i sposób korzystania z nich. W: Lekcje biblioteczne... zob. poz. 8 s. 22—23

JAWORSKA W.: Ćwiczenia w posługiwaniu się encyklopedią i słownikami. W:

Konspekty lekcji... zob. poz. 3 s. 24—27

KRAJEWSKA M.: Jak korzystać z encyklopedii i słowników. W: Lekcje biblioteczne... zob. poz. 5 s. 64—67

KUBIAK I.: Korzystamy z encyklopedii. Rodzaje encyklopedii i ich budowa. W: Lekcje biblioteczne... zob. poz. 7 s. 63—67

LINOWSKA M.: Korzystanie z encyklopedii i słowników. W: Konspekty lekcji... zob. poz. 3 s. 14—15

ŁYKOWSKA M.: Skąd czerpać wiadomości o kraju i świecie. Konspekt lekcji bibliotecznej. *Por. Bibl.* 1983 nr 10 s. 262—263

MATYSIK R.: Encyklopedie i słowniki. W: Lekcje biblioteczne... zob. poz. 4 s. 72—78

NETZEL D.: Konspekty lekcji bibliotecznych. Wrocław 1977 (s. 5—9: Konspekt lekcji na temat korzystania z wydawnictw encyklopedycznych)

NOWAKOWSKA J.: Lekcje biblioteczne... zob. poz. 9 (s. 18—19: Jak posługiwać się encyklopedią?)

Toż: część. zm.: poz. 11 s. 21—24

NOWAKOWSKA J.: Lekcje biblioteczne... zob. poz. 9 (s. 17—18: Jak posługiwać się słownikiem wyrazów obcych?)

NOWAKOWSKA J.: Lekcje biblioteczne... zob. poz. 9 (s. 30—32: Słowniki i encyklopedie naszymi sprzymierzeńcami w nauce)

Toż: część. zm.: poz. 11 s. 21—23

POŁECIOWA D.: Lekcja biblioteczna „Encyklopedie i słowniki”. *Por. Bibl.* 1960 nr 4 s. 102—108

RÓŻYCKA M.: Przystosowanie czytelnice. *Biul. Pedagog. Pał. Młodz. Katow.* 1959 nr 1/2 (s. 51—52: Jak korzystać z encyklopedii i słowników)

SUFIN S.: Kształcenie techniki pracy umysłowej... zob. poz. 10 (s. 226—234: Praca ze słownikiem i encyklopedią)

ZACHCIAŁ I.: Przystosowanie czytelnice dzieci i młodzieży. Cz. 2. Konspekty lekcji bibliotecznych (z dominantą kształcąca) dla klas V—VIII. *Bibl. Gdań.-Elb.* 1979 z. 1 (s. 37—39: Korzystanie z encyklopedii i słowników)

Czasopisma

CHACIEWICZ K.: Materiały pomocnicze dla bibliotekarzy szkół podstawowych. Warszawa 1972 (s. 11—12: Korzystanie z czasopism)

CIESIELSKA K.: Realizacja programu nauczania z zakresu wiedzy o książce w szkole podstawowej w kl. V—VII. *Biul. Zars. Okr. ZNP Kiel.* 1963 nr 5/6 (s. 33—35: Ćwiczenia w umiejętnym przeglądaniu i wykorzystaniu czasopism dla młodzieży)

CIESIELSKA K.: Realizacja programu nauczania z zakresu wiedzy o książce. *Biul. Zars. Okr. ZNP Kiel.* 1962 nr 7/8

(s. 51—53: Ćwiczenia w umiejętnym przeglądaniu i wykorzystaniu czasopism przeznaczonych dla starszych dzieci)

CIESIELSKA K.: Realizacja wiadomości o książce... zob. poz. 1 (s. 97—100: Rodzaje i rola prasy)

CIESIELSKA K.: Realizacja wiadomości o książce... zob. poz. 1 (s. 100—104: Układ treści w czasopismach, Jak czytać gazety)

Toż: część zm.: *Biul. Zarz. Okr. ZNP Kiel.* 1963 nr 5/6 s. 35—38

CZESZEK J.: „Wiem wszystko o prasie”. Lekcja biblioteczna tematyczna. *Kwart. Met.* 1980 nr 1/2 s. 74

Struktura gazety

GŁOGOWSKA J.: Czasopisma w bibliotece szkolnej. W: *Lekcje biblioteczne...* zob. poz. 7 s. 73—74

KŁOC A.: Konspekt lekcji bibliotecznej. Temat: Rodzaje czasopism i praca z czasopismem. *Rzesz. Bibl. Pub.* 1968/1969 (wkładka)

KOBYLAK H.: Poznajemy „Płomyczek” i uczymy się z niego korzystać. W: *Lekcje biblioteczne...* zob. poz. 7 s. 34—36

Toż: poz. 11 s. 18—20

KOBYLAK H., LANGIEWICZ T., WOŁOSZYŃ A.: Poznajemy strukturę czasopism. W: *Lekcje biblioteczne...* zob. poz. 7 s. 67—68

KOŹMIŃSKA T.: Czasopismo — codzienny informator. W: *Lekcje biblioteczne...* zob. poz. 5 s. 60—62

KRAJEWSKA M.: Czasopisma w bibliotece szkolnej. W: *Lekcje biblioteczne...* zob. poz. 8 s. 19—21

KUBIAK I.: Gromadzimy wycinki z czasopism. W: *Lekcje biblioteczne...* zob. poz. 7 s. 75—77

LANGIEWICZ T.: Moje ulubione czasopismo. W: *Lekcje biblioteczne...* zob. poz. 7 s. 23—24

NAWOLSKA J.: Poznajemy układ treści „Świata Młodych”. W: *Lekcje biblioteczne...* zob. poz. 7 s. 69—72

NOWAKOWSKA J.: Lekcje biblioteczne... zob. poz. 9 (s. 39—41: Gazety i czasopisma w naszej bibliotece)

SOBKOWICZ C.: Czasopismo jako źródło wiedzy. W: *Lekcje biblioteczne...* zob. poz. 8 s. 18—19

SUFIN S.: Kształcenie techniki pracy umysłowej... zob. poz. 10 (s. 211—217: Rodzaje i rola prasy)

SZULCZYK H.: Lekcje biblioteczne... zob. poz. 11 (s. 16—17: Nasze ulubione czasopismo)

TATJEWSKA J.: Przystosowanie czytelników... zob. poz. 12 (s. 69—71: Gazety i czasopisma w naszej bibliotece)

Toż: poz. 6 s. 37—39

ZEMELKO L.: Poznajemy budowę gazety. W: *Lekcje biblioteczne...* zob. poz. 7 s. 100—101

ZAJĘCIA BIBLIOTECZNE SPOZA PROGRAMU PRZYSPOSOBIENIA CZYTELNICZEGO I INFORMACYJNEGO

CIESIELSKA K.: Realizacja wiadomości o książce... zob. poz. 1

s. 54: Jak powstaje książka. Papier i jego wyrób

s. 55—56: Jak powstaje książka. Praca autora

s. 56—57: Jak powstaje „Płomyczek”

s. 57—60: Jak powstaje książka. W drukarni

s. 60—64: W jaki sposób książki do nas docierają

DRYŻBA E.: Program zajęć uczniów kl. I—III w bibliotece szkolnej. *Zycie Szk.* 1980 nr 2 s. 42—43

Autorka przewiduje po 8—10 tematów dla każdej klasy.

DUDA K.: Biblioteka. Lekcja biblioteczna dla najstarszej grupy przedszkolnej (klasa zerowa). *Bibl. Gdań.-Elb.* 1978 z. 4 s. 32—35

KOBYLAK H.: Budowa zewnętrzna książki. W: *Lekcje biblioteczne...* zob. poz. 7 s. 86—90

KOBYLAK H.: Poznajemy autorów naszych ulubionych książek. W: *Lekcje biblioteczne...* zob. poz. 7 s. 17—18

KRAJEWSKA M.: Książka i jej droga do czytelnika. W: *Lekcje biblioteczne...* zob. poz. 5 s. 33—35

MARKSOWA M.: Jak powstaje książka. W: *Lekcje biblioteczne...* zob. poz. 7 s. 33—34

MATEUSIAK E.: Dzieci z ogniska przedszkolnego czytelnikami biblioteki szkolnej. *Por. Bibl.* 1983 nr 11/12 s. 289—292

Main. konspekty zajęć bibliotecznych.

NOWAKOWSKA J.: Lekcje biblioteczne... zob. poz. 9
s. 13—14: Historia książki [lekcja dla klasy IV].

s. 14—15: Jak powstaje książka dla dzieci?

s. 22—23: Zewnętrzna budowa książki

RYBAKIEWICZ W.: Profilaktyczne działania bibliotekarza zapobiegające niszczeniu zbiorów. *Por. Bibl.* 1980 nr 3 s. 71—73

Konspekt zajęć dla klasy IV: praca w drukarni.

SZARPATOWSKA M.: Lekcja z krzyżówką. *Por. Bibl.* 1983 nr 6 s. 140—141

Powtórzenie lektur szkolnych — klasy I—IV.

Rozpoczynamy druk nowej stałej rubryki **PRAWO BIBLIOTECZNE**. Zaproszony do współpracy z „Poradnikiem” mecenas Jerzy Bednarz, radca prawny Biblioteki Narodowej, wyraził gotowość komentowania nowych aktów prawnych, a także wyjaśniania trudniejszych problemów prawnych sygnalizowanych przez Czytelników.

Z dniem 1 września ub.r. weszły w życie dwie uchwały Rady Ministrów: nr 158 i nr 159 z dnia 14 października 1985 r. Obie uchwały zostały opublikowane w „Monitorze Polskim” pod pozycjami 240 i 241. Uchwały określają wysokość stawek wynagrodzenia zasadniczego oraz wysokość, rodzaj i zasady przyznawania dodatków do wynagrodzenia. Pierwsza z uchwał dotyczy pracowników działalności podstawowej w upowszechnianiu kultury (w tym i bibliotek), druga — pracowników administracyjnych i obsługi zatrudnionych w instytucjach i placówkach upowszechniania kultury. Rozdzielono zatem jednolity od wielu lat system płacowy w bibliotekach na rzecz dwóch: pierwszego obejmującego pracowników działalności podstawowej (potocznie zwanych pracownikami merytorycznymi) oraz drugiego mającego zastosowanie do pozostałych pracowników.

Wspomniane wyżej uchwały zawierają kilka nowych rozwiązań interesujących czytelników. Będą one omówione w kolejnych numerach naszego pisma.

Zasięg podmiotowy uchwał

Uchwały stosuje się do pracowników zatrudnionych w bibliotekach (z wyłączeniem bibliotek fachowych, szkolnych, pedagogicznych i naukowych), w Bibliotece Narodowej i Bibliotece Śląskiej. Do bibliotekarzy dyplomowanych zatrudnionych w bibliotekach publicznych uznanych za naukowe, w Bibliotece Narodowej oraz Bibliotece Śląskiej stosuje się omawiane przepisy w ograniczonym zakresie. Wynagrodzenie zasadnicze i dodatki funkcyjne dla tych pracowników regulują przepisy o wynagradzaniu pracowników naukowo-dydaktycznych w szkołach wyższych (tj. według tabel zawartych w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 20 maja 1985 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie wynagradzania nauczycieli akademickich — „Dzien-

nik Ustaw” nr 27, pozycja 115). Również częściowe zastosowanie mają te przepisy do niektórych pracowników administracyjnych i obsługi (kierowców, straży przemysłowej, pracowników hal maszyn oraz funkcjonariuszy pożarnictwa).

Zasięg podmiotowy omawianych uchwał nie jest definitywnie ustalony. Zawarte jest w nich upoważnienie dla ministrów do odpowiedniego ich stosowania, w ramach posiadanych środków na wynagrodzenia osobowe, wobec pracowników tych samych grup zawodowych zatrudnionych w podległych jednostkach organizacyjnych. Powyższe upoważnienie nie może jednak być wykorzystane w odniesieniu do nauczycieli zatrudnionych w bibliotekach szkolnych. Uchwały zawierają również zalecenie centralnym związkom spółdzielczym i organizacjom społecznym odpowiedniego stosowania tych przepisów wobec m.in. bibliotekarzy zatrudnionych w bibliotekach prowadzonych przez te jednostki.

Premie

Od wielu lat premie przysługiwały w bibliotekach wyłącznie pracownikom usługowym i obsługi. Premie te miały charakter regulaminowy, a wysokość premii indywidualnej nie mogła przekroczyć 20% stawki wynagrodzenia zasadniczego.

Nowe przepisy rozszerzyły uprawnienie do premii na wszystkich pracowników zatrudnionych w bibliotekach. Wprowadzono możliwość utworzenia funduszu premiowego w wysokości do 10% wynagrodzeń zasadniczych. Fundusz premiowy tworzy się w ramach środków na wynagrodzenia. Oznacza to, że data utworzenia takiego funduszu i jego wymiar (w granicach do 10% wynagrodzenia zasadniczego) uzależnione są od możliwości finansowych biblioteki. Funduszem premiovym objęci są wszyscy pracownicy biblioteki z wyjątkiem bibliotekarzy dy-

plomowanych, kierowców, straży przemysłowej, pracowników hal maszyn oraz funkcjonariuszy pożarnictwa (stanowiska te występują najczęściej w większych bibliotekach). Należy w tym miejscu zwrócić uwagę, że premia nie przysługuje osobom zatrudnionym w bibliotece na podstawie umowy zlecenia lub umowy o dzieło. Pracownikom zatrudnionym na niepełnych etatach premia należy się proporcjonalnie do czasu pracy.

Zmienił się również charakter premii z regulaminowej na motywacyjną (zadaniową), której otrzymanie związane jest z wykonywaniem określonych zadań. Szczegółowe zasady przyznawania premii powinny być określone w regulaminie ustalonym przez dyrektora (kierownika) biblioteki z udziałem przedstawicielstwa załogi.

PRZYKŁADOWY REGULAMIN PREMIOWANIA

§ 1. Premie wypłacane z funduszu premiowego obejmują:

- 1) pracowników działalności podstawowej zatrudnionych na podstawie zał. nr 2 do uchwały Nr 153 Rady Ministrów z dnia 14 października 1985 r.,
- 2) pracowników administracyjnych i obsługi zatrudnionych na podstawie uchwały Nr 159 Rady Ministrów z dnia 14 października 1985 r.

§ 2. Premie wypłacane na podstawie niniejszego regulaminu nie obejmują bibliotekarzy dyplomowanych, kierowców, straży przemysłowej, pracowników hal maszyn i funkcjonariuszy pożarnictwa¹.

§ 3.1. Premie mają charakter zadaniowo-motywacyjny.

2. Premie przysługują pracownikom, którzy spełniają łącznie następujące warunki:

- 1) osiągają wysokie wyniki w pracy zawodowej,
- 2) wykazują właściwy stosunek do dyscypliny pracy,
- 3) zostali zatrudnieni w bibliotece na podstawie umowy o pracę, nie później niż na 3 miesiące przed początkiem kwartału, za który premia jest wypłacana².

¹ niepotrzebne skreślić.

² nie jest to wymóg prawny. Zakłada się jednak, że 3 miesiące niezbędne są na wdrowanie się nowego pracownika do pracy i adaptację zawodową.

4) nie byli ukarani karami porządkowymi, chyba że kara taka uległa zatarciu.

§ 4.1. Premia wypłacana jest kwartalnie, każdego 20 miesiąca następującego po zakończeniu kwartału³.

2. Jeżeli dzień 20 przypada na sobotę, niedzielę lub święto — premię wypłaca się w dniu roboczym bezpośrednio poprzedzającym dzień 20.

3. Miejscem wypłaty premii jest kasa (inne miejsce przeznaczone do wypłaty wynagrodzeń).

§ 5.1. Podziału funduszu premiowego na poszczególne komórki organizacyjne dokonuje dyrektor (kierownik) biblioteki.

2. Premie przyznaje dyrektor (kierownik) biblioteki w porozumieniu z przedstawicielstwem załogi na wniosek kierownika komórki organizacyjnej⁴.

§ 6. Wysokość indywidualnej premii nie może być niższa od ...% i wyższa od ...% wynagrodzenia zasadniczego.

§ 7. Regulamin wchodzi w życie z dniem ... w porozumieniu:

Przedstawicielstwo załogi	Dyrektor (Kierownik)
------------------------------	-------------------------

W regulaminie premiowania z uwagi na zadaniowo-motywacyjny charakter premii może być zawarty przepis cofający uprawnienie do premii pracownikom, którzy opuścili w okresie premiowym więcej niż dni z powodu choroby lub opieki nad chorym członkiem rodziny.

Wprowadzając nowy system premiowy nie można zapomnieć o konieczności wypowiedzenia warunków płacy tym pracownikom biblioteki, którzy dotychczas otrzymywali premie regulaminowe, tj. pracownikom obsługi i usługowym. Należy to uczynić na podstawie art. 42 kodeksu pracy traktującego o „wypowiedzeniu zmieniającym”.

Dalsze kwestie związane z nowymi przepisami płacowymi bibliotekarzy omówione będą w następnym numerze.

zenie się nowego pracownika do pracy i adaptację zawodową.

³ możliwa jest również wypłata premii miesięcznie lub w innych okresach. Z uwagi na mniejsze obciążenie księgowości wskazane są premie kwartalne.

⁴ dotyczy większych bibliotek.

Przepisy katalogowania ksiązek

Forma hasła korporatywnego

Postać nazwy ciała zbiorowego występującej w roli hasła opisu bibliograficznego powinna być zgodna z zasadami międzynarodowymi ujętymi w zaleceniu IFLA o tytule *Forma i struktura haseł korporatywnych (Form and structure of corporate headings*. London 1980). Nasze przepisy katalogowania ksiązek będą uwzględniały wymagania tego zalecenia, dlatego wydaje się celowe wzięcie jego omówienie.

Punkt wyjścia do sformułowania postanowień międzynarodowych stanowi definicja terminu „ciało zbiorowe”. Mając na uwadze wyłącznie potrzeby informacji bibliograficznych, w zaleceniu ujęto tę definicję następująco: ciałem zbiorowym jest „organizacja lub grupa osób i/lub organizacji, która jest identyfikowana własną indywidualną nazwą. Definicja obejmuje mające nazwę okolicznościowe grupy i imprezy, takie jak spotkania, konferencje, kongresy, ekspedycje, wystawy, festiwale i targi”. Zgodnie z tym, co powiedziano w poprzednim odcinku tego cyklu*, w powyższej definicji podkreślono konieczność posiadania przez ciało wyróżniającej je nazwy.

Zawarte w zaleceniu postanowienia ogólne dotyczą języka nazwy ciała zbiorowego, zmian jego nazwy, nadrzędności i podrzędności ciał, określników dodawanych do nazw.

W hasle podaje się nazwy ciała zbiorowego w takiej formie językowej, jakiej używa dane ciało. Jeżeli jakieś ciało ma oficjalną nazwę w paru językach, można wybrać nazwę w języku najbardziej przydatnym dla użytkowników katalogu. Taka konieczność wyboru zajdzie np. przy katalogowaniu publikacji organizacji międzynarodowych.

W przypadkach gdy dane ciało zbiorowe używa nazwy pełnej i nazwy skróconej, wybiera się nazwę występującą najczęściej w wydawnictwach danego ciała. A oto odpowiednie przykłady:

Biblioteka Narodowa (Warszawa)
Bibliothèque Nationale (Paris)

UNESCO

a nie: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

Od opinii bibliotekarzy polskich będzie zależało, czy dopuścimy w naszych katalogach podawanie w hasłach nazw ciał zbiorowych międzynarodowych i zagranicznych w języku polskim. Poniższe przykłady wskazują trudności przestrzegania konsekwencji w wyborze języka nazwy. Trzeba też pamiętać, że poszukiwania w katalogu ułatwiają odsyłacze od nazwy pominiętej do ustalonej jako hasło.

Organizacja Narodów Zjednoczonych
czy United Nations

UNICEF
czy Fundusz Narodów Zjednoczonych Pomocy Dzieciom

Jeżeli dane ciało zmieniło nazwę, podaje się w hasle za każdym razem nazwę używaną przez to ciało w czasie publikacji katalogowanej książki. Wobec tego hasłami będą np. kolejne nazwy naszej organizacji zawodowej:

Związek Bibliotekarzy Polskich (1917-1945)

Związek Zawodowy Bibliotekarzy Polskich (1945-1946)

Związek Bibliotekarzy i Archiwistów Polskich (1946-1953)

Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich (1953-)

Warto tu zauważyć, że w przypadku zmiany nazwiska podaje się w hasle ostatnie nazwisko danej osoby. Przyjęto więc całkowicie różne zasady postępowania przy zmianie nazwy osobowej i nazwy ciała zbiorowego.

Niektóre ciała zbiorowe mają bardzo zhierarchizowaną strukturę organizacyjną. Hasła korporatywne nie muszą jednak uwzględniać wszystkich tego typu powiązań. W zasadzie nazwa ciała podporządkowanego innemu sama stanowi hasło, np.

Biblioteka Jagiellońska
a nie: Uniwersytet Jagielloński. Biblioteka Jagiellońska

Instytut Badań Literackich
a nie: Polska Akademia Nauk. Instytut Badań Literackich

W pewnych przypadkach trzeba jednak zaczynać hasło od nazwy ciała nadrzędnego. Takie postępowanie jest konieczne,

* Por. „Poradnik Bibliotekarza” 1986 nr 2 s. 25.

gdy nazwa ciała podrzędnego nie zapewnia jego identyfikacji, np.

Uniwersytet Śląski. Biblioteka Główna

Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich. Okręg Stołeczny

Przy wielostopniowej budowie ciała zbiorowego pomija się nazwy pośrednich jednostek organizacyjnych, jeżeli te nazwy nie są niezbędne, np.

Uniwersytet Warszawski. Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej

a nie: Uniwersytet Warszawski. Wydział Historyczny. Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej

ale: Polska Akademia Nauk. Wydział I. Sekretariat

Tak więc w przypadku ciała podrzędnego o formie hasła decyduje jedynie charakter nazwy ciała a nie stopień zależności od ciała nadrzędnego. Jest to chyba kryterium najprostsze, zwalniające od kłopotu ustalenia powiązań organizacyjnych.

Ciała zbiorowe o takich samych nazwach trzeba rozróżnić dodając w hasło określniki: nazwę siedziby ciała, lata działalności, określenie jej rodzaju itp. Poszczególne określniki oddziela się średnikiem z odstępami po obu jego stronach. Natomiast wszystkie określniki razem ujmuje się w nawiasy okrągłe.

Muzeum Narodowe (Warszawa)

Muzeum Narodowe (Poznań)

Bank Polski (1828-1886)

Bank Polski (1924-1925)

Teatr Mały (Warszawa; 1918-1938)

Teatr Mały (Warszawa; 1973-)

Takie określniki można podawać także wówczas, gdy nie są niezbędne dla identyfikacji danego ciała zbiorowego, lecz ją ułatwiają.

W wymienionym na początku zaleceniu IFLA wyróżniono trzy rodzaje ciał zbiorowych wymagających specjalnego traktowania: władze terytorialne, konferencje i inne imprezy, ciała kościelne. Poświęcimy im odrębny odcinek tego cyklu.

Obóz czytelniczy dla dzieci i młodzieży

W lipcu 1985 r. na terenie województwa bydgoskiego zorganizowano — chyba po raz pierwszy w kraju — obóz warsztatowo-rekreacyjny dla wyróżniającego się dziecięcego aktywu czytelniczego.

Obóz zainicjowany został przez zespół problemowy ds. czytelnictwa dzieci i młodzieży, powołany we wrześniu 1983 r. przy Wojewódzkiej i Miejskiej Bibliotece Publicznej w Bydgoszczy. Zespół, w którego skład wchodzi również przedstawiciele Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej, wizytatorzy-metodycy oraz konsultanci z WSP w Bydgoszczy, jest ogniwem Wojewódzkiej Komisji Koordynacyjno-Programowej ds. wychowania kulturalnego i organizacji czasu wolnego dzieci i młodzieży. W intencjach powołania Zespołu leżała chęć poszerzenia i pogłębienia współpracy bibliotek szkolnych z bibliotekami publicznymi w zakresie pracy z młodym czytelnikiem. Zespół podjął dotychczas szereg inicjatyw. Zorganizowano wspólne narady, spotkania i seminaria bibliotekarzy z placówek publicznych i szkolnych; przeprowadzono wojewódzki konkurs wiedzy o Janie Kochanowskim, powołano na terenie województwa rejonowe zespoły problemowe ds. czytelnictwa dzieci i młodzieży.

Do najbardziej udanych przedsięwzięć należał z pewnością wspomniany na wstępie obóz czytelniczy.

Głównym organizatorem obozu była Biblioteka Wojewódzka, współorganizatorami — Kuratorium Oświaty i Wychowania oraz Zarząd Wojewódzki TPD. Obóz zorganizowano w Nakle nad Notecią w bazie kolonijnej bydgoskiego TPD (2-15 VII 1985). Uczestniczyło w nim 60 młodych czytelników wytypowanych przez biblioteki szkolne i publiczne, w tym 6 laureatów konkursu wiedzy o Janie Kochanowskim. Kadre wychowawczą stanowili instruktorzy, doświadczeni bibliotekarze bibliotek dziecięcych oraz studenci WSP w Bydgoszczy.

W programie obozu znalazły się:

— formy pracy oparte na literaturze dziecięcej w następujących grupach zainteresowań:

1. inscenizacyjno-ruchowej tekstu literackiego,
2. recytatorskiej,
3. literacko-muzycznej,
4. interpretacji muzycznej tekstu literackiego,

— mini-sejmik pisarzy dziecięcych, na który zaproszono Ewę Nowacką i Martę Tomaszewską,

dokończenie na IV str. okładki

Co nowego

w Bibliotece Narodowej

Początek nowego roku. Okres jesien-
nych konferencji i narad za nami.
Pozostaje więcej czasu na sprawy
merytoryczne. I pracownikom, i kadrze
kierowniczej.

Budowa nowej siedziby nadal pochłania
wiele czasu i wysiłków kierownictwa BN.
Mimo różnych perturbacji udało się zam-
knąć przed zimą budynek przeznaczony
dla komórek opracowania zbiorów oraz
instytutów i tym samym stworzyć front
prac wykończonych na okres, kiedy
pogoda uniemożliwi prowadzenie robót
budowlano-montażowych na zewnątrz.
Realizacja prac budowlanych znajduje
potwierdzenie w dobrym wykonaniu w
roku 1985 planu finansowego inwestycji.
Wyjaśniła się też sprawa generalnego
wykonawcy budowy, którym nadal będzie
Kombinat Budownictwa Mieszkańczego
z Radomia.

Nie bez znaczenia dla postępów budowy
nowej siedziby miała jej wizytacja przez
Komitet Społeczno-Polityczny przy Radzie
Ministrów dnia 11 października. Po za-
poznaniu się ze stanem budowy Komitet
pod kierownictwem wicepremiera Mie-
czysława Rakowskiego rozpatrzył syntety-
czny materiał *Biblioteka Narodowa —
stan i perspektywy*. W dyskusji nad tym
dokumentem podkreślono wagę budowy
nowej siedziby BN dla kultury narodo-
wej i fakt jej kontynuacji mimo trudno-
ści gospodarczych w ostatnich latach.
Opowiadano się za możliwie szybkim
ukończeniem budowy. Ze spraw doraź-
nych, ale trudnych, wiele uwagi poświę-
cono zwiększeniu zatrudnienia na budowie
oraz bazie hotelowej dla jej załogi.

Przedstawione na posiedzeniu Komitetu
opinie skłoniły władze m. st. Warszawy
do przyznania dodatkowych miejsc hote-
lowych dla pracowników radomskiego
Kombinatu.

Sprawy budowy nowej siedziby BN
pozostają również w polu uwagi nowego
rządu premiera Zbigniewa Messnera. W

wyłoszonej na forum Sejmu deklaracji
rządowej zapowiedział on m.in. dokoń-
czenie budowy gmachu BN, sam zaś teren
budowy wizytował dnia 11 grudnia wice-
premier Zbigniew Gertych w towarzy-
stwie ministra kultury i sztuki Kazimie-
rza Żygulskiego.

Warte odnotowania są dwie imprezy
międzynarodowe zorganizowane przez BN
jesienią 1985 r. W dniach 24-26 września
odbyła się w BN V międzynarodowa
narada specjalistów bibliotek narodowych
państw socjalistycznych na temat cen-
tralnych katalogów i wypożyczeń mię-
dzybibliotecznych. Narady takie organi-
zowane są periodycznie w różnych kra-
jach. Tym razem przedmiotem bardzo
żywej dyskusji były projekty systemu
wypożyczeń międzybibliotecznych oraz
zautomatyzowanego systemu katalogów
centralnych krajów socjalistycznych. Ma-
teriały z narady mają być opublikowa-
ne przez BN w językach polskim i ro-
syjskim.

W kilka dni później, w dniach 8-10
października, odbyło się w Pałacu Rze-
czypospolitej dwustronne seminarium
polsko-radzieckie na temat prac bada-
wczych i bibliograficznych związanych
z opracowaniem zbiorów cymeliów. W
czasie dyskusji specjaliści BN i Wszech-
związkowej Biblioteki Literatury Zagra-
nicznej w Moskwie wiele uwagi poświęcili
także sprawom opracowania, ochrony i
konserwacji starych druków.

Odbyły się też dwa **posiedzenia Rady
Naukowej BN** (24 X i 16 XII), w czasie
których rozpatrzone sprawozdanie z reali-
zacji prac naukowo-badawczych w r. 1984
oraz plan prac naukowych i informacyj-
nych BN na rok 1986. Ponadto omawiano
zagadnienia bardziej szczegółowe, ale
o dużym znaczeniu dla BN, mianowicie
postępy i zamierzenia w dziedzinie auto-
matyzacji prac bibliotecznych w BN, pro-
jekt wydawania przez BN nowego peri-
odyku w języku angielskim poświęconego
prezentacji na forum międzynarodowym
dorobku naszego bibliotekoznawstwa, bi-
bliotekarstwa i informacji naukowej, oraz
ważne także dla innych bibliotek zno-
welizowane zasady gromadzenia zbiorów
BN. Wszystkie te zagadnienia wzbudziły
żywe zainteresowanie członków Rady, po-
nieważ zdawano sobie sprawę, że ich
znaczenie wykracza poza BN, zaś opinio-
wane przez Radę dokumenty będą miały
wpływ na rozstrzygnięcie podobnych pro-
blemów w innych bibliotekach.

W Instytucie Książki i Czytelnictwa
zaawansowane są prace nad nowelizacją
*Programu rozwoju bibliotekarstwa pol-
skiego*. Jeśli nic nie stanie na przeszkod-
zie, w niedługim czasie powinna zostać
ukończona pierwsza wersja znowelizowa-
nego dokumentu. Stanie się on przedmio-
tem analiz i dyskusji na szerszym forum.

Nie zmieniono decyzji i mimo licznych trudności z dniem 1 stycznia „Przewodnik Bibliograficzny” zaczął się ukazywać w systemie zautomatyzowanym. Powodzenie tego przedsięwzięcia czytelnicy „Przewodnika” mogą ocenić teraz sami.

Z ostatnich publikacji BN odnotujemy bardzo ładnie wydany i bardzo poszukiwany przez miłośników książki druk bibliofilski — Fryderyka Chopina 4 *mazurki opus 24: rękopis ze zbiorów Biblioteki Narodowej w Warszawie*. Druk ten jako dar dyrektora BN wręczany był laureatom ostatniego Międzynarodowego Konkursu im. Chopina w Warszawie. Z opóźnieniem, ale w starannej szacie graficznej opublikowano w języku francuskim materiały ze zorganizowanego przy udziale BN VIII Międzynarodowego Kongresu Bibliofilów — VIII *Congrès International des Bibliophiles, Varsovie, 23—29 juillet 1973*.

Szczególną uwagę chciałbym zwrócić na wydane ostatnio dwie prace: Stanisława Peliwo *Mapy ziem polskich w wydawnictwach książkowych XVI—XVIII wieku* oraz Bogusława Krassowskiego *Polska na mapach wydawców norwiderskich i augsburskich z XVIII wieku*. Ukazały się one w serii „Studia i materiały z historii kartografii”, przygotowywanej i wydawanej przez Zakład Zbiorów Kartograficznych BN; są efektem bardzo ambitnego przedsięwzięcia tego Zakładu, który zmierza do opracowania pionierskiej na gruncie polskim encyklopedii map dawnej Polski. Obydwie wymienione publikacje stanowią

początek całej serii podobnych studiów — prace nad nimi z udziałem specjalistów także spoza BN są już mocno zaangażowane i stanowić będą podstawę do opracowania wspomnianej encyklopedii. Jak twierdzą znawcy przedmiotu, dziś już można powiedzieć, że rezultaty prowadzonych przez Zakład badań każą zmienić pogląd na wiele faktów i ustaleń z zakresu historii polskiej kartografii.

Opublikowany przez Instytut Książki i Czytelnictwa informator *Producenci mebli i sprzętów bibliotecznych* niewątpliwie będzie cenną pomocą dla bibliotekarzy, którzy stoją wobec problemu zakupu mebli i wyposażenia do swoich placówek.

Interesującym się sprawami wydawniczymi polecić trzeba „Ruch Wydawniczy w Liczbach” R. 30 1984, w którym dodatkowo pomieszczono opracowanie Marii Czarnowskiej *Wydawnictwa w świetle trzydziestu roczników „Ruchu Wydawniczego w Liczbach”*.

Odnotujemy też zmiany personalne. Z dniem 1 stycznia br. na emeryturę przeszła Danuta Rymsza-Zalewska, kierowniczka Działu Informacji i Udostępniania Zbiorów BN. Na to stanowisko powołano Jakobinę Kowalczyk, dotychczasowego kierownika Narodowego Ośrodka Międzynarodowego Systemu Wydawnictw Ciągłych. Również w grudniu zastępca dyrektora Stanisław Karaś, w którego gestii leżały sprawy bibliografii, wydawnictwa i automatyzacji prac bibliotecznych, przeszedł do pracy w kierownictwie Towarzystwa Wiedzy Powszechnej. Zastąpił go na tym stanowisku od dnia 1 lutego Stanisław Dzieran.

Międzynarodowa Narada Specjalistów Bibliotek Narodowych na temat katalogów centralnych i wypożyczeń międzybibliotecznych. Referat wygłasza Danuta Rymsza-Zalewska.

Fot. G. Białek

nowe książki dla dzieci i młodzieży

Dla najmłodszych — przedszkolaków wyszło uroczę opowiadanko **MAKSYMA GORKIEGO Wróbla** (Raduga, 12 s., 35 zł), przetłumaczone z języka rosyjskiego przez Jana Brzechwę. Ilustracje — Eugeniusz Czaruszyn. Poziom I, dział N.

Udany jest kolejny zbiorek wierszy **DANUTY WAWIŁOW Wędrowka** (NK, 38 s., 60 zł). Liryczne i refleksyjne utwory, zaprawione smutkiem, wprowadzają czytelnika w świat przeżyć, wędrowek w wyobraźni, snów małego współczesnego dziecka miejskiego, które często tęskni po cichu do ciepła rodzinnego, do odrobiny zainteresowania ze strony najbliższych, do spokoju i kontaktu z przyrodą. Dobre ilustracje Janusza Stannego. Poziom I, dział N.

Pięciopsiaczki WANDY CHOTOMSKIEJ (NK, 56 s., 190 zł) — to zbiór krótkich opowiadań o sympatycznej rodzinie składającej się z babci — pisarki, mamy i taty, małej Karoliny i trochę starszego Karola. Jest jeszcze suczka Balbina, która urodziła 5 szczeniaków, czyli pięciopsiaczki. Pięciopsiaczki zawojsowały całą rodzinę, w związku z czym powstają różne zabawne sytuacje. Książka napisana jest prosto, z humorem. Wydanie staranne — okładka twarda szyta, ilustracje Mirosława Pokory. Poziom I, dział N.

Miłośnicy kotów Filemona i Bonifacego doczekali się kolejnej o nich książki **Filemon, Bonifacy i Szczeniak** (NK, 77 s., 250 zł), w której w formie krótkich opowiadań **SŁAWOMIR GRABOWSKI** i **MAREK NEJMAN** opisali nowe kocie przygody na wsi. Książka podobnie jak poprzednia ładnie wydana, z ilustracjami Pulitty Karwowskiej-Wnuczak. Poziom I, dział N.

Bajka o księciu Pipo, o koniu Pipo i o księżniczce Popi (NK, 73 s., 220 zł), autorstwa **PIERRE'A GRIPARI**, znanego poety, prozaika i dramtopisarza, została przetłumaczona z języka francuskiego przez Grażynę Szadkowską. Jest to pełna fantazji i liryzmu współczesna bajka umiejętnie łącząca w sobie znane, stare rekwizyty baśniowe z realiami współczesności, elementy przygody z podtekstami filozoficznymi i satyrycznymi, w których autor przekazuje wiele refleksji nad dobrem i złem w naturze ludzkiej, nad istotą wolności i sensem władzy, nad śmiercią i nieuchronnością przemijania. Tytułowy bohater Pipo zostaje w sklepie z

dziećmi zakupiony przez króla za obietnicę, że w 15 urodziny otrzyma czerwonego konika. Marzenie chłopca zostaje spełnione i wspólnie z konikiem przeżywa on wiele dramatycznych przygód, które są osią całej bajki, doskonałej lektury dla wyrobionego czytelnika. Poziom II, dział Op.

JANINA SIWKOWSKA jest autorką książki **Moje żółwie** (NK, 94 s., 55 zł), zabawnej opowieści o żółwiach, które z wielką miłością hodowała w swoich kolejnych warszawskich mieszkaniach. Pierwszego żółwia kupiła w r. 1934 w Rzymie, później, już w Polsce, miała ich całą gromadkę. Przywiązana do swoich ulubieńców, tak jak inni do psa i kota, przeżywała z nimi różne zabawne i dramatyczne perypetie. W czasie okupacji wędrowały z właścicielką do schronów, w czasie pokoju podróżowały między walizkami na letnie wakacje. Książka napisana jest łatwym, barwnym językiem, przekazuje mnóstwo interesujących wiadomości o tych sympatycznych zwierzętach. Dobre są również ilustracje Michała Grejnika. Poziom II, dział Op.

Prawdziwym rarytasem dla miłośników **ASTRID LINDGREN** są dwie jej nowe książki. **Bracia Lwie Serce** (NK, 222 s., 200 zł) i **Ronja córka zbójnika** (NK, 255 s., 250 zł). Pierwsza, napisana w r. 1983, jest piękną, wruszającą opowieścią o silniejszej od śmierci miłości dwóch braci. Łączy w sobie elementy baśni literackiej i mrocznej, średniowiecznej sagi rycerskiej. Bohaterami jej są bracia — piękny i odważny Jonatan oraz młodszy od niego 9-letni nieuleczalnie chory Sucharek — którzy udają się razem do fantastycznej krainy Nangijali. Walczą tam w obronie tamtejszego ludu z podłym tyranem Tengilem i okrutnym smokiem Katlą. Powieść obfituje w liczne przygody, pogonie i walki. Akcja dzieje się w pięknej, spokojnej Dolinie Wiśni, w Dolinie Dzikich Róż oraz w górach pełnych tajemniczych jaskiń i groźnych potworów. Uzupełniają tekst wspaniałe ilustracje Ilon Wikland. Poziom II, dział Op.

Ronja córka zbójnika jest stylizowana na klasyczną powieść zbójniczą. Akcja jej dzieje się w zacczarowanym lesie, który zamieszkuje i którym rządzą od wieków dwie zwalczające się bandy zbójców — Mattisa i Borki. Opowiada o potajemnej przyjaźni córki Mattisa — Ronji z synem ich wroga, małym Birkiem. Autorka niezwykle plastycznie rysuje narodziny i rozwój uczucia. Dzieci przeżywają wspólne przygody, bronią się wzajemnie przed niebezpieczeństwem, a bać się jest czego, bo w lesie królują mroczne ludki — Mroczniaki, Pupiszonki, Wietrzydła, Mgławice, czyhają tylko i kuszą dzieci, aby je zabrać do swojego królestwa. Powieść jest

znakomicie napisana, ma ciekawie zarysowaną fabułę, piękne opisy przyrody, żywe dialogi. Sporo w niej humoru i liryzmu. Podobnie jak poprzednia jest starannie wydana i świetnie przełożona przez Annę Węgłęńską. Poziom II, dział Op.

Dla wyrobionego czytelnika przeznaczona jest **Błękitna księga bajek LUBOMIRA FELDKA** (Wydawnictwo „Słask”, 137 s., 480 zł) — znanego słowackiego autora utworów dla dzieci i dorosłych. Jest ona obszernym zbiorem bajek pełnych fantazji i humoru. Czytelnik, przyzwyczajony do tradycyjnych form bajkowych, czytając je będzie zachwycony ich nowoczesnością i świeżym spojrzeniem na problemy współczesnego świata. Autor umiejętnie wykorzystuje znane schematy baśniowe, łącząc je ze współczesnymi realiami, posługuje się satyrą, nonsensem, paradoksm i humorem. Wszystkie bajki prześlaknięte są swoistą filozofią życiową, zawierają morał. Treść uzupełniają groteskowe, doskonale ilustracje czarno-białe i kolorowe Albina Brunovsky'ego. Przekład Ewy Kraszewskiej. Poziom III, dział B.

Do młodzieży adresowana jest również kolejna książka **ILSE KLEBERGER**, zachodnio-niemieckiej pisarki starszego pokolenia, **Rozmowy nocą** (NK, 176 s., 65 zł). Powieść osnuta jest na tle problemów alkoholizmu i narkomanii wśród młodzieży. Bohater, 16-letni Beniamin, walczy z nałogiem i zwycięża. Książka, napisana z dużą znajomością psychiki młodego człowieka, bez drętwej moralizatorstwa ukazuje przyczyny i skutki choroby, jej momenty krytyczne. Autorka nie daje gotowej recepty na wyjście z nałogu, lecz wskazuje jedną z możliwych dróg powrotu do normalnego życia. Poziom IV, dział P.

Po niedawno wydanej antologii **KAZIMIERZA BUKOWSKIEGO — Biblia a literatura polska** (1984), ukazującej więzi łączące przez stulecia naszą twórczość ze Starym i Nowym Testamentem, kolejna publikacja na ten temat: **Książka nad książkami ANNY KAMIENSKIEJ** (NK, 362 s., 250 zł). Przedmiotem jej jest pierwsza część Biblii — Stary Testament. Autorka, znana i ceniona poetka i eseistka, parafrazuje tekst biblijny w formie krótkich opowiadań, które układają się w barwny ciąg fabularny. Rozpoczyna od opisu stworzenia świata, a kończy na przygodzie Jonasza — podróży w brzuchu ryby. Każdy rozdział rozpoczyna motto według Biblii w przekładzie ks. Jakuba Wujka, cytowane są również, przełożone z hebrajskiego przez autorkę, liczne psalmy i wyjątki z poezji biblijnej. Pozyteczna i przystępnie opracowana pozycja dla młodzieży i dla dorosłych, starannie wydana. Klasyfikacja 22.

Literatura popularnonaukowa:

Na uwagę zasługuje album **TADEUSZA JAROSZEWSKIEGO Księga pałaców Warszawy** (Interpress, 174 s., 960 zł). Zawarto w nim oprócz fotografii podstawowe wiadomości o 50 pałacach warszawskich i podwarszawskich, powstałych na przestrzeni XVII—XIX w. Autor, ukazując historię poszczególnych obiektów, suche fakty ożywia materiałem anegdotycznym, przybliża w ten sposób czytelnikom opisywaną siedzibę i jej dawnych mieszkańców. Klasyfikacja 728.81/83 (438) + 943.8 Warszawa.

Marzena Kornaszewska

OBÓZ CZYTELNICZY...

dołączenie ze str. 24

— „Dzień Debiutów Literackich” — dzieci prezentowały utwory literackie (proza, poezja),

— „Dzień Festiwalowy” — impreza związana z Międzynarodowym Rokiem Młodzieży — dzieci przygotowały imprezę artystyczną dla kolonistów i obozowiczów nakielskich,

— wycieczka do drukarni w Bydgoszcy — zwiedzanie drukarni PZWS, wystawy w BWA oraz bydgoskiej Starówki.

Na zakończenie obozu dzieci samodzielnie przygotowały bardzo udaną imprezę artystyczną „Dzieci wychowawcom”, a kadra zrewanżowała się również udanym programem artystycznym „Wychowawcy dzieciom”. Wypada tu wspomnieć, że kadra wychowawcza (studenci) to członkowie kabaretu dziecięcego działającego przy WSP w Bydgoszcy. Uzdolnienia muzyczne wychowawców wspaniale zaowocowały w postaci pięknych piosenek obozowych, które powstały z wierszy pisanych przez dzieci.

Kilka informacji organizacyjnych: fundusze na obóz uzyskano z Kuratorium Oświaty i Wychowania (w ramach akcji letniej), działalność merytoryczną dofinansował Wydział Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego, a bazę zapewniło Towarzystwo Przyjaciół Dzieci w Bydgoszcy. Wojewódzka Komisja Koordynacyjno-Programowa ds. wychowania kulturalnego i organizacji czasu wolnego dzieci i młodzieży została powołana wiosną 1982 r. przez wojewodę bydgoskiego. Jej członkami są przedstawiciele instytucji i organizacji społecznych o charakterze kulturalno-oświatowym i artystycznym. Komisja jest organem społecznym inspirującym i koordynującym przedsięwzięcia w zakresie edukacji artystycznej dzieci i młodzieży, upowszechniania kultury i oświaty.

Maria Wójcik